અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.
DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

==========

અનિલ ઉર્ફે રાજુ નામદેવ પાટીલ

વિરુદ્ધ

દીવ અને દમણ વહીવટીતંત્ર, દમણ અને અન્ય

(ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૪૪૯/૨૦૦૬)

૨૪/૧૧/૨૦૦૬

[એસ. બી. સિંહા અને માર્કંડેય કાટજુ, ન્યાયમૂર્તિઓ]

ફોજદારી ટ્રાયલ.

ધ કોડ ઓફ ક્રિમિનલ પ્રોસિજર, ૧૯૭૩ – કલમો ૨૧૫, ૨૨૧ અને ૩૪૪ – આરોપોનું ખોટું જોડાણ – અસર – ઠેરવવામાં આવ્યું કે, આરોપોના ખોટા જોડાણના કારણે આરોપીને કોઈ પૂર્વગ્રહ થવો જોઈએ નહીં – ઓછા ગંભીર ગુના માટે દોષસિદ્ધિ માન્ય છે – ખંડણી માટે સગીર બાળકનું અપહરણ અને હત્યા – કલમ ૩૪૪ હેઠળ આરોપ ઘડવામાં આવ્યો હતો – કલમ ૩૪૪–એ હેઠળ દોષસિદ્ધિ – ઠેરવવામાં આવ્યું કે, આરોપ ઘડતી વખતે વધુ ગંભીર ગુનાના

ઘટક તત્વો આરોપી સમક્ષ મૂકવામાં ન આવ્યા હોવાથી આરોપીને પૂર્વગ્રહ થયો છે – કેસના સંજોગોમાં, સજા ફાંસીની સજાથી સુધારીને આજીવન સખત કેદ કરવામાં આવી – ધ ઈન્ડિયન પીનલ કોડ, ૧૮૬૦ – કલમો ૨૦૧, ૩૬૪ અને ૩૬૪–એ.

ધ ઈન્ડિયન એવિડન્સ એક્ટ, ૧૮૭૨ – કલમ ૨૭ – આરોપીનું નિવેદન – હકીકતની શોધ – પુરાવામાં ગ્રાહ્ય છે કે કેમ – ઠેરવવામાં આવ્યું કે, આરોપીની માનસિક સ્થિતિ પર આધારિત હકીકતની શોધ તરફ દોરી જતી જાહેર કરવામાં આવેલી માહિતી પુરાવામાં ગ્રાહ્ય છે.

ધ ઈન્ડિયન એવિડન્સ એક્ટ, ૧૮૭૨ – કલમ ૩૨ – સહ–આરોપીએ અન્ય સહ–આરોપીને સંડોવતી સુસાઈડ નોટ મૂકીને આત્મહત્યા કરી – પુરાવામાં ગ્રાહ્ય છે કે કેમ – ઠેરવવામાં આવ્યું કે, અન્ય સહ–આરોપીને સંડોવતી સુસાઈડ નોટ પુરાવામાં અગ્રાહ્ય છે.

ફરિયાદપક્ષે આક્ષેપ કર્યો હતો કે તા. ૩.૮.૨૦૦૦ ના રોજ સાંજે ૬:૧૫ વાગ્યે ૫ વર્ષના બાળકના માતાને ફોન આવ્યો હતો કે પી તેમના કબજામાં છે અને બાળકને સલામત રીતે પરત કરવા માટે ખંડણી તરીકે રૂ. ૨૫ લાખની માંગણી કરવામાં આવી હતી. પીના પિતા એ, તે પછી પોલીસ સ્ટેશને ગયા અને ફરિયાદ નોંધાવી. એને ખંડણીની રકમ સાથે અંકલેશ્વર નજીકની જગ્યાએ આવવા જણાવાયું હતું. અંકલેશ્વર ખાતે છટકું ગોઠવવામાં આવ્યું હતું પરંતુ ખંડણીની રકમ લેવા કોઈ હાજર થયું ન હતું. જ્યારે એને પૂછપરછ કરવામાં આવી કે શું તેઓ

અંકલેશ્વરના કોઈ રહેવાસીને ઓળખે છે ત્યારે અપીલકર્તા–આરોપીનું નામ જાહેર થયું હતું. અપીલકર્તાએ એના કુટુંબ સાથે ૩ મહિના માટે ડ્રાઇવર તરીકે કામ કર્યું હતું. અપીલકર્તાની ધરપકડ કરવામાં આવી હતી અને અંગઝડતી લેતાં તેની અંગત ડાયરી જપ્ત કરવામાં આવી હતી. તેણે કબૂલાત કરી હતી કે બાળકની હત્યા કરવામાં આવી હતી. તેણે કરેલા નિવેદનના આધારે તા. ૭.૮.૨૦૦૦ ના રોજ સાંજે આશરે ૪:૦૦ વાગ્યે એક નાળામાંથી કેટલાક હાડકાં મળી આવ્યા હતા જે પીના માતાપિતાના લોહીના નમૂનાઓ સાથે ડીએનએ પરીક્ષણ માટે હૈદરાબાદ મોકલવામાં આવ્યા હતા. ગુનામાં કથિત રીતે સંડોવાયેલા અન્ય બે વ્યક્તિઓ, એસ અને સી, એક હોટલમાં આત્મહત્યા કરી લીધી હતી. એસ દ્વારા લખાયેલી એક કથિત સુસાઇડ નોટ મળી આવી હતી જેમાં તેઓએ માત્ર પોતાની જાતને જ નહીં પરંતુ અપીલકર્તાને પણ સંડોવ્યો હતો. અપીલકર્તાને તા. ૧૫.૮.૨૦૦૦ ના રોજ ન્યાયિક કસ્ટડીમાં મોકલવામાં આવ્યો હતો અને તા. ૧૬.૮.૨૦૦૦ ના રોજ ચીફ જ્યુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટ, દમણને અપીલકર્તાનું કબૂલાત નિવેદન નોંધવા અરજ કરવામાં આવી હતી, જે તા. ૧૭.૮.૨૦૦૦ અને ૧૮.૮.૨૦૦૦ ના રોજ નોંધવામાં આવ્યું હતું. તેમાં અપીલકર્તાએ ખંડણી માટે પીનું અપહરણ કર્યાનું કબૂલ્યું હતું પરંતુ જણાવ્યું હતું કે પીની હત્યા એસ અને સી દ્વારા કરવામાં આવી હતી. ટ્રાયલ કોર્ટે અન્ય બાબતોની સાથે સંજોગોવશાત પુરાવાઓ, એટલે કે આરોપીના કહેવાથી અવશેષો અને વસ્તુઓની શોધ, મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ કબૂલાત, સહ–આરોપીની ગેરન્યાયિક કબૂલાત, ખંડણી વસૂલવાનો આશય વગેરે પર આધાર રાખીને અપીલકર્તાને ધ ઇન્ડિયન પીનલ

કોડ, ૧૮૬૦ ની કલમ ૩૬૪–એ હેઠળના ગુના માટે દોષિત ઠેરવ્યો અને ફાંસીની સજા ફટકારી તથા કલમ ૨૦૧ હેઠળ પણ દોષિત ઠેરવ્યો. હાઇકોર્ટે ટ્રાયલ કોર્ટના હુકમની પુષ્ટિ કરી. તેથી આરોપી દ્વારા હાલની અપીલ કરવામાં આવી છે.

અપીલકર્તાએ અન્ય બાબતોની સાથે દલીલ કરી હતી કે માત્ર કલમ ૩૬૪, ૩૦૨ અને ૨૦૧ હેઠળ આરોપો ઘડવામાં આવ્યા હોવાથી, અપીલકર્તાને કલમ ૩૬૪–એ હેઠળ દોષિત ઠેરવી શકાય નહીં; અને અપીલકર્તા દ્વારા કરવામાં આવેલી કથિત કબૂલાત સ્વૈચ્છિક ન હોવાથી તેના પર ભરોસો મૂકી શકાય નહીં.

સામાવાળાએ અન્ય બાબતોની સાથે દલીલ કરી હતી કે જ્યારે ધ કોડ ઓફ ક્રિમિનલ પ્રોસિજર, ૧૯૭૩ ની જોગવાઈઓ, એટલે કે કલમો ૨૨૧, ૨૧૫ અને ૩૬૪ નું સારભૂત પાલન થયું હોય, ત્યારે માત્ર યોગ્ય આરોપ ઘડવામાં ખામી રહી ગઈ હોવાના આધારે માત્ર ટેકનિકલ કારણોસર આરોપીને નિર્દોષ છોડી શકાય નહીં; હાડકાંની શોધ તરફ દોરી જતી માહિતી જાહેર કરતી આરોપીની કબૂલાતથી તે જગ્યા સાબિત થઈ જ્યાં શબનો નિકાલ કરવામાં આવ્યો હતો, અને તેથી પીની હત્યા કેવી રીતે કરવામાં આવી અને તેના શબનો કેવી રીતે નિકાલ કરવામાં આવ્યો તે અંગેનું તેનું જ્ઞાન સાબિત થયું, અને તે બે પંચ સાક્ષીઓ દ્વારા સાબિત થયું હોવાથી ટ્રાયલ કોર્ટે તેના પર યોગ્ય રીતે સંપૂર્ણ આધાર રાખ્યો હતો; અપીલકર્તાએ કરેલી ન્યાયિક કબૂલાત પાછી ખેંચવામાં આવી ન હોવાથી તે દોષસિદ્ધિના ચુકાદાને સમર્થન આપવા શ્રેષ્ઠ પુરાવો બને છે;

અને સહ–આરોપી એસ દ્વારા લખાયેલી સુસાઇડ નોટ ધ ઇન્ડિયન એવિડન્સ એક્ટ, ૧૮૭૨ ની કલમ ૩૨ હેઠળ પુરાવામાં ગ્રાહ્ય હતી.

અપીલ ફગાવતાં, કોર્ટે ઠેરવેલ કે:

૧. અપીલકર્તા–આરોપી દ્વારા તા. ૭.૮.૨૦૦૦ ના રોજ કરવામાં આવેલ કથિત નિવેદનનો પ્રથમ ભાગ, જે શોધ તરફ દોરી જાય છે, તે પુરાવામાં ગ્રાહ્ય નથી. ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી–૨ અને સાક્ષી–૩ તેમજ સાક્ષી–૧૦ બંનેએ અપીલકર્તાએ જે રીતે અને પદ્ધતિથી પીના શબને બાળવામાં આવ્યું હતું તે સ્થળ, જ્યાંથી હાડકાં મળી આવ્યા તે નાળું અને જ્યાં કાર્ડબોર્ડના કેટલાક બળેલા ટુકડા અને રાખ જોવા મળ્યા હતા તે સ્થળ દર્શાવ્યું તેનું સ્પષ્ટ વર્ણન આપ્યું હતું. તે સ્થળનો ઘાસવાળો વિસ્તાર પણ બળેલો જોવા મળ્યો હતો. નાળાની બીજી બાજુએ બળેલા બૂટ અને બળેલી પેન્ટ મળી આવ્યા હતા. તે સ્થળ 'મિડલે' તરીકે ઓળખાતા કારખાનાથી આશરે ૫૦૦ મીટરના અંતરે હતું. તે એક એકાંત સ્થળ અને ઘાસવાળો વિસ્તાર હતો. આરોપીની માનસિક સ્થિતિ પર આધારિત હકીકતની શોધ તરફ દોરી જતા પુરાવાઓ દ્વારા જાહેર કરવામાં આવેલી માહિતી, આથી, પુરાવામાં ગ્રાહ્ય છે. [૪૭૫–એચ; ૪૭૬–સી, ડી, એફ]

જયપુર ડેવલપમેન્ટ ઓથોરિટી વિ. રાધે શ્યામ, [૧૯૯૯] ૪ એસ.સી.સી. ૩૭૦; સ્ટેટ ઓફ મહારાષ્ટ્ર વિ. સુરેશ, (૨૦૦૦) ૧ એસ.સી.સી. ૪૭૧; સ્ટેટ (એનસીટી ઓફ દિલ્હી) વિ. નવજોત સંધુ ઉર્ફે અફસાન ગુરુ,

[૨૦૦૫] ૧૧ એસ.સી.સી. ૬૦૦ અને પુલુકુરી કોટૈયા અને અન્ય વિ. એમ્પરર, એ.આઇ.આર. (૧૯૪૭) પી.સી. ૬૭, **પર આધાર રાખવામાં આવ્યો.**

૨.૧. જ્યારે અપીલકર્તાનું કબૂલાત નિવેદન નોંધવાની અરજ કરવામાં આવી ત્યારે તે પોલીસ કસ્ટડીમાં ન હતો. તે ન્યાયિક કસ્ટડીમાં હતો. તેને તા. ૧૬.૮.૨૦૦૦ ના રોજ મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવ્યો હતો. વિદ્વાન મેજિસ્ટ્રેટે તે દિવસે તેનું નિવેદન ન નોંધીને જરૂરી સાવચેતી રાખી હતી. આમ ધ કોડ ઓફ ક્રિમિનલ પ્રોસિજરની કલમ ૧૬૪ ની આવશ્યકતાઓનું સંપૂર્ણ પાલન કરવામાં આવ્યું હતું. તેને બીજા દિવસે આવવા જણાવાયું હતું. કાયદામાં કલ્પના કરાયેલ સાવચેતીની ચેતવણી ફરીથી આપવામાં આવી હતી. તેનું નિવેદન તા. ૧૭.૮.૨૦૦૦ ના રોજ નોંધવામાં આવ્યું હતું. કોર્ટનો સમય પૂરો થયા પછી તેનું નિવેદન લેવામાં આવ્યું હતું. કોર્ટના પટાવાળા સિવાય તમામ વ્યક્તિઓને કોર્ટ રૂમમાંથી બહાર જવા કહેવામાં આવ્યું હતું. તા. ૧૭.૮.૨૦૦૦ ના રોજ તેને પૂછવામાં આવેલા પ્રશ્નો સ્પષ્ટપણે દર્શાવે છે કે વિદ્વાન મેજિસ્ટ્રેટે સદર નિવેદન નોંધતા પહેલા તમામ જરૂરી સાવચેતીઓ રાખી હતી. તેને મેજિસ્ટ્રેટ કસ્ટડીમાંથી રજૂ કરવામાં આવ્યો હતો. તેઓ ત્યાં જ અટક્યા ન હતા. તેમણે તેને બાબત પર પુનર્વિચાર કરવાની બીજી તક આપી અને તેને બીજા દિવસ સુધી મેજિસ્ટ્રેટ કસ્ટડીમાં રિમાન્ડ પર રાખ્યો. તા. ૧૮.૮.૨૦૦૦ ના રોજ મેજિસ્ટ્રેટે ફરીથી કાયદાની જરૂરિયાતો વિશે પોતાની જાતને સંતુષ્ટ કરી. તેમણે પોલીસે તેની ક્યારે ધરપકડ કરી હતી તે અંગે પૂછપરછ કરી. તેમણે અન્ય પ્રસ્તુત પ્રશ્નો પૂછ્યા જેમાં અંકલેશ્વરમાં ધરપકડ કરવા માટે પોલીસે છટકું ગોઠવ્યું હતું કે કેમ તે પ્રશ્નનો

સમાવેશ થતો હતો, જે અંગે તેણે અજ્ઞાનતા દર્શાવી હતી. જો કે આ એવો કેસ છે જ્યાં મેજિસ્ટ્રેટે પ્રાથમિક પૂછપરછ કરી, તેને ચેતવણી આપી, તેને થોડા દિવસો અથવા ઓછામાં ઓછા એક દિવસ માટે ન્યાયિક કસ્ટડીમાં પાછો મોકલ્યો અને પછી તેને ફરીથી બોલાવવામાં આવ્યો. મેજિસ્ટ્રેટે ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી–૩૩ તરીકે પોતાની તપાસ કરાવી હતી. ટ્રાયલ દરમિયાન કબૂલાત પાછી ખેંચવામાં આવી ન હતી. તે માત્ર ધ કોડ ઓફ ક્રિમિનલ પ્રોસિજરની કલમ ૩૧૩ હેઠળની તેની તપાસમાં કરવામાં આવી હોવાનું જણાય છે. [૪૭૮–એચ; ૪૭૯–એ, એફ; ૪૮૩–એ]

હનુમંત વિ. ધ સ્ટેટ ઓફ મધ્ય પ્રદેશ, [૧૯૫૨] એસ.સી.આર. ૧૦૯૧; પાલવિન્દર કૌર વિ. ધ સ્ટેટ ઓફ પંજાબ, [૧૯૫૩] એસ.સી.આર. ૯૪; આહેર રાજા ખીમા વિ. સ્ટેટ ઓફ સૌરાષ્ટ્ર, એ.આઇ.આર. (૧૯૫૬) એસસી ૨૧૭; સુબ્રમણિયા ગૌંડન વિ. ધ સ્ટેટ ઓફ મદ્રાસ, [૧૯૫૮] એસ.સી.આર. ૪૨૮; ભરત વિ. સ્ટેટ ઓફ યુ.પી., [૧૯૭૧] ૩ એસ.સી.સી. ૯૫૦; ભગવાન સિંહ રાણા વિ. ધ સ્ટેટ ઓફ હરિયાણા, એ.આઇ.આર. (૧૯૭૬) એસસી ૧૭૯૭ અને સ્ટેટ (એનસીટી ઓફ દિલ્હી) વિ. નવજોત સંધુ ઉર્ફે અફસાન ગુરુ, [૨૦૦૫] ૧૧ એસ.સી.સી. ૬૦૦ નો સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો.

૨.૨. બીજું એક કારણ છે જે દર્શાવે છે કે અપીલકર્તાની કબૂલાતમાં સત્યતાનો રણકો છે. તે મૃતકના માતાપિતા દ્વારા નિયુક્ત કરાયેલ ડ્રાઇવર હતો. તેણે તેમની સાથે ત્રણ મહિના કામ કર્યું હતું. સરળ નાણાં મેળવવા માટે તે લોભી

બન્યો હોઈ શકે છે. તેની કબૂલાતના સૂર પરથી જણાય છે કે તેનું કામ માત્ર બાળકનું અપહરણ કરી અન્ય સહ–આરોપીઓને સોંપવાનું હતું. તેણે ક્યારેય વિચાર્યું ન હતું કે બાળકની હત્યા કરવામાં આવશે. તેને મૃતક સાથે કોઈ દુશ્મનાવટ ન હતી. તેને બાળક પ્રત્યે લગાવ પણ થયો હોઈ શકે છે. અન્ય લોકોનું કૃત્ય મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષના નિવેદન પરથી સ્પષ્ટ થાય છે. [૪૮૪–ડી, ઈ]

૩. અન્ય બે સહ–આરોપીઓએ આત્મહત્યા કરી લીધી હતી. તેઓએ એક સુસાઇડ નોટ છોડી હતી જેમાં અપીલકર્તાને પણ સંડોવવામાં આવ્યો હતો. ધ ઇન્ડિયન એવિડન્સ એક્ટની કલમ ૩૨(૧) હેઠળ સદર સુસાઇડ નોટ પુરાવામાં ગ્રાહ્ય નથી. મૃત્યુનું કારણ અથવા તેના મૃત્યુમાં પરિણમેલા વ્યવહારના કોઈપણ સંજોગો સાબિત કરવા માટે મૃતકનું નિવેદન ધ ઇન્ડિયન એવિડન્સ એક્ટ, ૧૮૭૨ ની કલમ ૩૨(૧) ની શરતો હેઠળ પુરાવામાં ગ્રાહ્ય હોઈ શકે છે. પરંતુ, જ્યારે કોઈ સહ–આરોપી દ્વારા આત્મહત્યા કરવામાં આવે છે, ત્યારે અન્ય સહ–આરોપીને સંડોવતી સુસાઇડ નોટમાં કરવામાં આવેલા નિવેદનો તે હેઠળ ગ્રાહ્ય રહેશે નહીં. [૪૮૪–એફ, એચ; ૪૮૫–એ]

શરદ બિરધીચંદ શારદા વિ. સ્ટેટ ઓફ મહારાષ્ટ્ર, [૧૯૮૫] ૧ એસ.સી.આર. ૮૮ : (૧૯૮૪) ૪ એસ.સી.સી. ૧૧૬, અપ્રસ્તુત ઠેરવવામાં આવ્યો.

૪. આ કોર્ટે ઠેરવ્યું છે કે (૧) આરોપોના ખોટા જોડાણના કારણે અપીલકર્તાને કોઈ પૂર્વગ્રહ થવો જોઈએ નહીં; (૨) ઓછા ગંભીર ગુના માટે

દોષસિદ્ધિ પરવાનગીપાત્ર છે; (૩) તેનાથી ન્યાયની નિષ્ફળતા પરિણમવી જોઈએ નહીં; (૪) જો સારભૂત પાલન થયું હોય, તો આરોપોનું ખોટું જોડાણ ઘાતક ન હોઈ શકે અને આવું જોડાણ માત્ર આરોપ ઘડવાના સામાન્ય દોષમાંથી ઉદ્ભવતું હોવું જોઈએ. [૪૮૮–એફ, એચ]

કે. પ્રેમા એસ. રાવ અને અન્ય વિ. યાદલા શ્રીનિવાસ રાવ અને અન્ય, [૨૦૦૩] ૧ એસ.સી.સી. ૨૧૭; કમ્મારી બ્રહ્મૈયા અને અન્ય વિ. પબ્લિક પ્રોસિક્યુટર, હાઈકોર્ટ ઓફ એ.પી., [૧૯૯૯] ૨ એસ.સી.સી. ૫૨૨; દલબીર સિંહ વિ. સ્ટેટ ઓફ યુ.પી., [૨૦૦૪] ૫ એસ.સી.સી. ૩૩૪; કમલાનંથા અને અન્ય વિ. સ્ટેટ ઓફ ટી.એન., [૨૦૦૫] ૫ એસ.સી.સી. ૧૯૪ અને હરજીત સિંહ વિ. સ્ટેટ ઓફ પંજાબ, [૨૦૦૬] ૧ એસ.સી.સી. ૪૬૩, પર આધાર રાખવામાં આવ્યો.

૫. ધ ઈન્ડિયન પીનલ કોડ, ૧૮૬૦ ની કલમ ૩૬૪ અને કલમ ૩૬૪–એ હેઠળના ગુનાના ઘટક તત્વો અલગ અલગ છે. જ્યાં હત્યા કરવાના હેતુથી અથવા એવી રીતે નિકાલ કરવાના હેતુથી અપહરણ કરવાનો ઈરાદો હોય કે જેથી તેને હત્યા થવાના જોખમમાં મૂકી શકાય, તે ધ ઈન્ડિયન પીનલ કોડની કલમ ૩૬૪ ની આવશ્યકતાઓને સંતોષે છે, જ્યારે તેની કલમ ૩૬૪–એ હેઠળના ગુના માટે દોષસિદ્ધિ મેળવવા માટે એ સાબિત કરવું જરૂરી છે કે માત્ર આવું અપહરણ કે દુષ્પ્રેરણ થયું નથી પરંતુ તે પછી આરોપીએ આવી વ્યક્તિને મોત નીપજાવવાની કે ઈજા પહોંચાડવાની ધમકી આપી હતી અથવા પોતાના વર્તનથી એવી વ્યાજબી

દહેશત ઊભી કરી હતી કે આવી વ્યક્તિને કોઈ વિદેશી રાજ્યની સરકાર અથવા આંતરરાષ્ટ્રીય આંતર–સરકારી સંગઠન અથવા અન્ય કોઈ વ્યક્તિને કોઈ કૃત્ય કરવા કે ન કરવા માટે અથવા ખંડણી ચૂકવવા માટે દબાણ કરવાના હેતુથી મોત નીપજાવવામાં આવી શકે છે અથવા ઈજા પહોંચાડવામાં આવી શકે છે અથવા ઈજા કે મોત નીપજાવવામાં આવે છે. આથી, સેશન્સ જજ, દમણ માટે ધ ઇન્ડિયન પીનલ કોડની કલમ ૩૬૪–એ હેઠળ કલ્પના કરાયેલ ગુનાના વર્ણનને અનુરૂપ આરોપ ઘડવો ફરજિયાત હતો. એ સાચું હોઈ શકે છે કે અપહરણ ખંડણી મેળવવાના હેતુથી કરવામાં આવ્યું હતું પરંતુ આરોપ ઘડતી વખતે તે બાબત અપીલકર્તા સમક્ષ મૂકવી જોઈતી હતી. અપીલકર્તાને પૂર્વગ્રહ થયો હોવાનું સ્પષ્ટ છે કારણ કે કોઈપણ આરોપ ઘડતી વખતે ઉચ્ચ ગુનાના ઘટક તત્વો તેની સમક્ષ મૂકવામાં આવ્યા ન હતા. [૪૮૯–એ, બી, સી, ડી]

૬. અપીલકર્તાને ધ ઇન્ડિયન પીનલ કોડની કલમ ૩૬૪–એ હેઠળ દોષિત ઠેરવી શકાય નહીં. જો કે, તે ધ ઇન્ડિયન પીનલ કોડની કલમ ૩૬૪ હેઠળના ગુના માટે દોષિત જણાય છે. તે તેમાં નિર્ધારિત મહત્તમ સજા, એટલે કે આજીવન સખત કેદને પાત્ર છે અને તે મુજબ નિર્દેશ આપવામાં આવે છે. સજામાં અને તેના પ્રમાણમાં સુધારા સાથે અપીલ ફગાવવામાં આવે છે. [૪૮૯–એફ]

ફોજદારી અપીલીય હકુમત:

ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૪૪૯/૨૦૦૬.

[કન્ફર્મેશન કેસ નં. ૨/૨૦૦૫ અને ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૧૮૨/૨૦૦૫ માં બોમ્બે સ્થિત હાઇકોર્ટ ઓફ જ્યુડિકેચરના તા. ૨૯–૧૧–૨૦૦૫ ના ચુકાદા અને હુકમ સામે]

અપીલકર્તા તરફથી: શિવાજી એમ. જાધવ અને હિમાંશુ ગુપ્તા, વકીલો.

સામાવાળા નં. ૧ તરફથી: બી.બી. સિંહ, કુમાર રાજેશ સિંહ અને સુનિતા શર્મા (ડી.એસ. માહરા માટે), વકીલો.

સામાવાળા નં. ૨ તરફથી: અનિરુદ્ધ પી. માયી, વકીલ.

કોર્ટનો ચુકાદો ન્યાયમૂર્તિ એસ. બી. સિંહા દ્વારા આપવામાં આવેલ:

અપીલકર્તાને ધ ઇન્ડિયન પીનલ કોડની કલમ ૩૬૪–એ હેઠળના કથિત ગુના માટે દોષિત ઠેરવી ફાંસીની સજા ફટકારવામાં આવેલ હોવાથી તે અમારી સમક્ષ ઉપસ્થિત છે. તેને ધ ઇન્ડિયન પીનલ કોડની કલમ ૨૦૧ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુના માટે પણ દોષિત ઠેરવવામાં આવ્યો હતો અને પાંચ વર્ષની સખત કેદ ભોગવવા અને રૂ. ૨૦૦૦/– નો દંડ ભરવા, તેમજ દંડ ન ભરે તો વધુ એક વર્ષની સખત કેદ ભોગવવાની સજા કરવામાં આવી હતી.

અહીં મૃતક પારસની ઉંમર આશરે ૫ વર્ષની હતી. તે કોસ્ટ ગાર્ડ સ્કૂલમાં વિદ્યાર્થી હતો. તે તા. ૩.૦૮.૨૦૦૦ ના રોજ શાળાએ ગયો હતો. તેના માતાપિતા દમણમાં આવેલી એક ફેક્ટરીના માલિક છે. અપીલકર્તા સ્વીકૃતપણે

તેમના દ્વારા ડ્રાઇવર તરીકે રાખવામાં આવ્યો હતો અને તેણે આશરે ત્રણ મહિના કામ કર્યું હતું.

સદર તારીખે સાંજે આશરે ૬.૧૫ વાગ્યે મૃતકના માતા અલ્પાએ એક ફોન કોલ રિસીવ કર્યો હતો. જ્યારે તેણીએ કોલ કરનારનો અવાજ સાંભળ્યો, ત્યારે તે રડવા લાગી, જે સમયે તેમના પાડોશી ખીમજીભાઈએ ફોન ઉપાડ્યો અને સામે છેડેથી તેમને જાણ કરવામાં આવી કે બાળક તેમના કબજામાં છે. બાળકને સલામત રીતે પરત કરવા માટે ખંડણી તરીકે રૂ. ૨૫ લાખની માંગણી કરવામાં આવી હતી. પારસના પિતા અશ્વિન તે પછી પોલીસ સ્ટેશન ગયા અને ફરિયાદ નોંધાવી. ત્યારપછીના બે દિવસમાં ખંડણીની માંગણી કરતા કેટલાક કોલ આવ્યા હતા. અશ્વિનને તેમની અરમાડા કારમાં ખંડણીની રકમ સાથે અંકલેશ્વર નજીકની જગ્યાએ આવવા માટે કહેવામાં આવ્યું હતું. નાણાં કેવી રીતે સોંપવા તે અંગેની આગળની સૂચનાઓ પણ આપવામાં આવી હતી. અંકલેશ્વર ખાતે એક ટ્રેપ ગોઠવવામાં આવી હતી પરંતુ ખંડણીની રકમ લેવા માટે કોઈ આવ્યું ન હતું. જ્યારે તેમને પૂછવામાં આવ્યું કે શું તેઓ અંકલેશ્વરના કોઈ રહેવાસીને ઓળખે છે, ત્યારે અપીલકર્તાનું નામ જાહેર કરવામાં આવ્યું હતું. તેની ધરપકડ કરવામાં આવી હતી અને તપાસ કરતાં તેની અંગત ડાયરી જપ્ત કરવામાં આવી હતી. તેણે કબૂલાત કરી હતી કે બાળકની હત્યા કરવામાં આવી હતી. તેણે એક નિવેદન આપ્યું હતું જેના પરિણામે તા. ૭.૦૮.૨૦૦૦ ના રોજ સાંજે આશરે ૪.૦૦ વાગ્યે એક નાળામાંથી કેટલાક હાડકાં મળી આવ્યા હતા. મળી આવેલા હાડકાંનું એક મેડિકલ ઓફિસર દ્વારા પરીક્ષણ કરવામા આવ્યું હતું જેમણે અભિપ્રાય આપ્યો

હતો કે તે કદાચ મૃતકની ઉંમરના જ બાળકના હોઈ શકે છે. હાડકાંને માતાપિતાના લોહીના નમૂનાઓ સાથે ડીએનએ પરીક્ષણ માટે હૈદરાબાદ મોકલવામાં આવ્યા હતા. તે હાડકાં પારસના જ હોવાનું માલૂમ પડ્યું હતું. અમે થોડા સમય પછી સદર નિવેદનોનો સંદર્ભ લઈશું.

અન્ય બે વ્યક્તિઓ સતીશ અને છોટુ, જેઓ પણ આ ગુનો કરવામાં કથિત રીતે સંડોવાયેલા હતા, તેમણે એક હોટલમાં આત્મહત્યા કરી લીધી હતી. સતીશ દ્વારા લખાયેલી એક કથિત સુસાઇડ નોટ મળી આવી હતી જેમાં તેઓએ માત્ર પોતાની જાતને જ નહીં પરંતુ અપીલકર્તાને પણ સંડોવ્યો હતો. તા. ૧૫.૦૮.૨૦૦૦ ના રોજ અપીલકર્તાને ન્યાયિક કસ્ટડીમાં મોકલવામાં આવ્યો હતો. તા. ૧૬.૦૮.૨૦૦૦ ના રોજ ચીફ જ્યુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટ, દમણને અપીલકર્તાનું કથિત કબૂલાત નિવેદન નોંધવા માટે અરજ કરવામાં આવી હતી. તે તા. ૧૭.૦૮.૨૦૦૦ અને ૧૮.૦૮.૨૦૦૦ ના રોજ નોંધવામાં આવ્યું હતું. તેમાં તેણે ખંડણી માંગવાના હેતુથી પારસનું અપહરણ કર્યું હોવાનું સ્વીકાર્યું હતું પરંતુ જણાવ્યું હતું કે તેની હત્યા છોટુ ઉર્ફે ધર્મરાજ અને સતીશ દ્વારા કરવામાં આવી હતી. નિર્વિવાદપણે, સુસાઇડ નોટ અને સતીશના હસ્તાક્ષરવાળા અન્ય નમૂનાના દસ્તાવેજો અભિપ્રાય માટે સરકારી પરીક્ષકને મોકલવામાં આવ્યા હતા.

ફરિયાદપક્ષે પોતાના કેસના સમર્થનમાં મોટી સંખ્યામાં સાક્ષીઓની તપાસ કરી હતી અને મોટી સંખ્યામાં દસ્તાવેજો પણ સાબિત કર્યા હતા.

વિદ્વાન સેશન્સ જજે દોષસિદ્ધિ અને સજાનો ચુકાદો આપતી વખતે અભિપ્રાય આપ્યો હતો કે ફરિયાદપક્ષનો કેસ અન્ય બાબતોની સાથે નીચેના પુરાવાઓના આધારે સાબિત થયો છે:

૧. અવશેષોની શોધ.

૨. હાડકાંનું ઇન્ક્વેસ્ટ પંચનામું.

૩. તબીબી પુરાવા.

૪. ડીએનએ ટેસ્ટ રિપોર્ટ.

૫. ગુનાના સ્થળેથી મળી આવેલી વસ્તુઓ અને બળેલા કપડાં.

૬. સગાંસંબંધીઓ દ્વારા કપડાં અને વસ્તુઓની ઓળખ.

૭. નકશાઓ અને ફોટોગ્રાફ્સ.

૮. બાળક શાળામાંથી ગુમ થયું હતું.

અવશેષોની શોધના સંબંધમાં, તે બ્લોક ડેવલપમેન્ટ ઓફિસર શ્રી જલ્લાઉદ્દીન મોહમ્મદ દાલી (ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી–૨), દમણ વહીવટીતંત્રમાં આસિસ્ટન્ટ સેક્રેટરી (કાર્મિક) શ્રી જોન બોસ્કો મચાડો (ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી–૩) તેમજ કોસ્ટ ગાર્ડ સ્કૂલ સાથે જોડાયેલા મરજીવા કિલફોર્ડ કુટિન્હો (ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી–૧૦) અને તપાસ કરનાર અમલદાર શ્રી રોઝારિયો (ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી–૪૧) ના પુરાવાઓ દ્વારા સાબિત થયેલ જણાયું હતું.

નીચે મુજબની વસ્તુઓ મળી આવી હતી:

૧. ખોપરીનો એક ભાગ.

૨. નીચેનું જડબું જેમાં નવ દાંત અકબંધ નીકળેલા હતા.

૩. જડબાના ખાંચામાં છેલ્લા બે દાંત હાજર હતા.

૪. આગળના દાંતનો એક ખાંચો ખાલી જોવા મળ્યો હતો.

૫. નીચે મુજબની લંબાઈના હાડકાંના છ ટુકડા: (૧) ૨૦ સે.મી. (૨) ૨૦ સે.મી. (૩) ૧૭.૫ સે.મી. (૪) ૧૪ સે.મી. (૫) ૧૮ સે.મી. (૬) ૧૩ સે.મી.

૬. આંશિક રીતે બળેલા વાળના ટુકડા.

૭. પાણીની અંદરથી મળી આવેલા હાડકાંના બે ટુકડા, જે પૈકી એક ૧૦ સે.મી. (વળાંકવાળો) અને એક ૧૦.૫ સે.મી. સીધો હતો.

સદર વસ્તુઓની શોધ પણ ઉપરોક્ત સાક્ષીઓ દ્વારા સાબિત કરવામાં આવી હતી.

તબીબી પુરાવા અંગે, વિદ્વાન જજે ડૉ. ભાગીરથ ચંદ (ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી–૩૫) ના પુરાવાની નોંધ લીધી જેમણે અભિપ્રાય આપ્યો હતો કે જો કે મૃત્યુનું કારણ અને સમય નક્કી કરવો શક્ય ન હતો, પરંતુ પૂરી પાડવામાં

આવેલી માનવ ખોપરી અને જડબાની ઉંમર દર્શાવતી હતી કે તે છ વર્ષથી ઓછી ઉંમરના બાળકની હતી.

ડીએનએ ટેસ્ટના અહેવાલના સંદર્ભમાં, વિદ્વાન જજે ડૉ. જી. વી. રાવ (ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી–૩૯) ના પુરાવા તેમજ અન્ય સાક્ષીઓના પુરાવાઓ પર આધાર રાખ્યો હતો જેમણે મૃતકના માતાપિતાના લોહીના નમૂના એકત્રિત કર્યા હતા અને તેને સી.ડી.એફ.ડી. હૈદરાબાદ મોકલ્યા હતા. ડૉ. રાવે અભિપ્રાય આપ્યો હતો કે તે અવશેષો મૃતકના જ હતા.

વિદ્વાન જજે ગુનાના સ્થળેથી વસ્તુઓ અને અન્ય બળેલા કપડાંની શોધ પર પણ આધાર રાખ્યો હતો જે અપીલકર્તા દ્વારા સમર્થનકારી પુરાવા તરીકે દર્શાવવામાં આવ્યા હતા. તેમણે હાડકાંની શોધ તરફ દોરી જતી પોતાની કબૂલાતમાં અપીલકર્તા દ્વારા કરવામાં આવેલા નિવેદનને આગળ ધપાવતાં હાડકાંની શોધ પર પણ આધાર રાખ્યો હતો.

આરોપીની કબૂલાત પર પણ આધાર રાખવામાં આવ્યો હતો. પ્રત્યક્ષ પુરાવા નથી તેની નોંધ લેતા, તેનો ગુનો સાબિત કરવા માટે નીચેના સંજોગો પૂરતા હોવાનું ઠેરવવામાં આવ્યું હતું:

૧. આરોપીના કહેવાથી અવશેષો અને વસ્તુઓની શોધ.

૨. મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ કબૂલાત.

૩. સહ–આરોપીની ગેરન્યાયિક કબૂલાત.

૪. ટેલિફોન ડાયરી મળી આવવી.

૫. મકાનમાલિક સોમાના રૂમ નં. ૪ માંથી ત્રણ લાયસન્સ મળી આવવા.

૬. મૃતક સહ–આરોપી દ્વારા લખાયેલી ચિઠ્ઠી.

૭. ફોન કોલ્સ.

૮. ફરિયાદપક્ષના ઘરની આસપાસ ૫–૬ દિવસ પહેલાં આરોપી આંટાફેરા કરતો જોવા મળ્યો હતો, અને

૯. ખંડણી વસૂલવાનો આશય.

સંજોગ નં. ૨ ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી–૩૩ જે. બી. શેખ દ્વારા સાબિત થયો હતો. સહ–આરોપીની ગેરન્યાયિક કબૂલાત જ્ઞાનેશ્વર નારાયણ પાટીલ (ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી–૮), અશોક શ્યામરાવ પાટીલ (ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી–૩૮) દ્વારા સાબિત કરવામાં આવી હતી અને રાજુ પાસેથી ટેલિફોન ડાયરી મળી આવી હતી, જોકે વિદ્વાન ટ્રાયલ જજે તેના પર આધાર રાખ્યો ન હતો. ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી–૧૨ એ મકાનમાલિક સોમાના રૂમ નં. ૪ માંથી ત્રણ લાયસન્સની શોધ સાબિત કરી હતી. મૃતક સહ–આરોપી સતીશ દ્વારા લખવામાં આવેલી કથિત સુસાઇડ નોટ પર વિદ્વાન ટ્રાયલ જજે આધાર રાખ્યો ન હતો. કેટલાક પીસીઓ પરથી કરવામાં આવેલા ફોન કોલ્સ દર્શાવતા ચાર્ટ પર પણ કોઈ આધાર રાખવામાં આવ્યો ન હતો. અપીલકર્તા ૫–૬ દિવસ સુધી ફરિયાદીના ઘરની આસપાસ ફરતો જોવા મળ્યો હતો તે હકીકતને વિદ્વાન ટ્રાયલ જજે મૃતકના

માતા અલ્પા (ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી–૨૧) દ્વારા આપવામાં આવેલા નિવેદનના આધારે માની લીધી હતી. ખંડણી વસૂલવા માટે ગુનો આચરવાના અપીલકર્તાના આશય પર પણ વિશ્વાસ મૂકવામાં આવ્યો હતો.

હાઇકોર્ટે વિદ્વાન સેશન્સ જજના ઉપરોક્ત તારણોની પુષ્ટિ કરી હતી.

અપીલકર્તા વતી ઉપસ્થિત રહેલા વિદ્વાન વકીલ શ્રી શિવાજી એમ. જાધવે આ અપીલના સમર્થનમાં મુખ્યત્વે નીચેની દલીલો રજૂ કરી હતી:

(૧) ધ ઇન્ડિયન પીનલ કોડની માત્ર કલમ ૩૬૪, ૩૦૨ અને ૨૦૧ હેઠળ જ આરોપો ઘડવામાં આવ્યા હોવાથી, અપીલકર્તાને તેની કલમ ૩૬૪–એ અને ૨૦૧ હેઠળ દોષિત ઠેરવી શકાય નહીં.

(૨) અપીલકર્તા સામે મળેલા સંજોગો અને ખાસ કરીને હાડકાંની શોધ શંકાથી પર કહી શકાય નહીં. અપીલકર્તા દ્વારા કરવામાં આવેલી કથિત કબૂલાત સ્વૈચ્છિક ન હોવાથી તેના પર આધાર રાખી શકાય નહીં. કોઈપણ સંજોગોમાં જો તેને સંપૂર્ણપણે સાચી માની લેવામાં આવે તો પણ, તેના પરથી એવો નિષ્કર્ષ નીકળતો નથી કે અપીલકર્તાએ ધ ઇન્ડિયન પીનલ કોડની કલમ ૩૬૪–એ હેઠળનો ગુનો કર્યો છે.

બીજી તરફ, સામાવાળા નં. ૧ વતી ઉપસ્થિત રહેલા વિદ્વાન વકીલ શ્રી બી. બી. સિંઘે રજૂઆત કરી હતી કે:

(૧) ધ કોડ ઓફ ક્રિમિનલ પ્રોસિજરની કલમ ૨૨૧, ૨૧૫ અને ૩૬૪ માં સમાવિષ્ટ જોગવાઈઓને ધ્યાનમાં લેતાં, ખોટો આરોપ ઘડવાથી અપીલકર્તાને કોઈ પૂર્વગ્રહ થયો ન હોવાથી, વાદગ્રસ્ત ચુકાદામાં દખલ કરવી જોઈએ નહીં.

(૨) હાડકાંની શોધ તરફ દોરી જતી માહિતી જાહેર કરતી આરોપીની કબૂલાતથી તે સ્થળ સાબિત થયું જ્યાં શબનો નિકાલ કરવામાં આવ્યો હતો અને આમ, તેની હત્યા કેવી રીતે કરવામાં આવી અને તેના શબનો કેવી રીતે નિકાલ કરવામાં આવ્યો તે અંગેનું તેનું જ્ઞાન સ્થાપિત કરે છે, અને તે બે પંચ સાક્ષીઓ દ્વારા સાબિત થયું હોવાથી વિદ્વાન સેશન્સ જજે તેના પર યોગ્ય રીતે સંપૂર્ણ આધાર રાખ્યો છે.

(૩) અપીલકર્તા દ્વારા કરવામાં આવેલી ન્યાયિક કબૂલાત પાછી ખેંચવામાં આવી ન હોવાથી, તે દોષસિદ્ધિના ચુકાદાને ટકાવી રાખવા માટે શ્રેષ્ઠ પુરાવો બને છે જેમાં સમાવિષ્ટ ગુનાહિત નિવેદનો પર આધાર રાખી શકાય છે અને નિર્દોષતા દર્શાવતા નિવેદનોને નકારી શકાય છે.

(૪) સતીશ દ્વારા લખાયેલી સુસાઇડ નોટ ધ ઇન્ડિયન એવિડન્સ એક્ટની કલમ ૩૨ હેઠળ પુરાવામાં ગ્રાહ્ય હતી.

શોધ તરફ દોરી જતું અપીલકર્તા દ્વારા તા. ૭.૦૮.૨૦૦૦ ના રોજ આપવામાં આવેલું કથિત નિવેદન નીચે મુજબ વંચાય છે:

"તા. ૩–૮–૨૦૦૦ ના રોજ એક જગદીશ સોલંકી કોસ્ટ ગાર્ડ સ્કૂલમાંથી પારસ નામના છોકરાને સ્કૂટર પર મશાલ ચોક લાવ્યો હતો અને હું તથા જગદીશ અને અન્ય બે સતીશ તથા છોટુ તે છોકરાને ડી.સી.એમ. ટોયોટામાં કાચીગામ કાબરા ફેક્ટરી નજીક લઈ ગયા અને ત્યાંથી તેને એક નાળા પાસે એકાંત જગ્યાએ લઈ ગયા અને તેના કપડાં ઉતારીને તેને નાળામાં ફેંકી દીધો, શબ ઉપર આવ્યા પછી અમે શબ બહાર કાઢ્યું અને ખાડામાં છુપાવીને પ્લાસ્ટિકની શીટથી ઢાંકી દીધું. પછી અમે તે છોકરાના કપડાં અને અન્ય સામાન બાળી નાખ્યા. રાત્રે અમે કેરોસીનનો ડબ્બો અને કેટલાક કાર્ડબોર્ડ લઈને તે સ્થળે પાછા આવ્યા અને શબ બહાર કાઢીને નાળા નજીકના ખેતરમાં બાળી નાખ્યું અને તે બળતું હતું ત્યારે ત્યાંથી નીકળી ગયા. બીજા દિવસે સવારે હું અને સતીશ તે સ્થળે ફરી પાછા આવ્યા અને જોયું કે શરીરનો ઉપરનો અડધો ભાગ સંપૂર્ણપણે બળ્યો ન હતો, અમે શરીરનો બાકીનો ભાગ ઉપાડ્યો અને નાળામાં ફેંકી દીધો. જ્યાં છોકરાને મારી નાખવામાં આવ્યો હતો અને શબ છુપાવવામાં આવ્યું હતું અને તે પછી નાળામાં ફેંકી દેવામાં આવ્યું હતું તે જગ્યા બતાવવા હું તૈયાર છું, મારી સાથે આવો."

સદર નિવેદનનો પ્રથમ ભાગ પુરાવામાં ગ્રાહ્ય નથી.

અપીલકર્તાને તેણે દર્શાવેલા સ્થળે શ્રી જલ્લાઉદ્દીન મોહમ્મદ દાલી (ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી–૨) અને શ્રી જોન બોસ્કો મચાડો (ફરિયાદપક્ષના

સાક્ષી–૩) સાથે લઈ જવામાં આવ્યો હતો. તેમની સાથે કોસ્ટ ગાર્ડ સ્કૂલના મરજીવા ક્લિફોર્ડ કુટિન્હો (ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી–૧૦) પણ હતા. તપાસ કરનાર અમલદાર દ્વારા તેમને સદર કેસનું રિકવરી પંચનામું તૈયાર કરવામાં પંચ સાક્ષી તરીકે રહેવા અરજ કરવામાં આવી હતી. પંચનામું તૈયાર કરવાનું કામ ૧૬:૧૦ કલાકે શરૂ થયું અને ૧૬:૩૦ કલાકે પૂર્ણ થયું હતું.

તેમના પુરાવાઓમાંથી દર્શાવવામાં આવેલી એકમાત્ર ખામી એ હતી કે, જ્યારે ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી–૨ એ પોતાના પુરાવામાં જણાવ્યું હતું કે અપીલકર્તા હાડકાં બહાર કાઢવા માટે નાળામાં ઉતર્યો ન હતો; ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી–૩ ના જણાવ્યા મુજબ, તેણે તેમ કર્યું હતું. જો કે, તેમના પુરાવાઓની તપાસ કરતાં, અમને જણાય છે કે તે બંનેએ જણાવ્યું છે કે તે એક વ્યક્તિ ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી–૧૦ હતા જેઓ નાળામાં ઉતર્યા હતા અને હાડકાં બહાર કાઢ્યા હતા. ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી–૨ અને સાક્ષી–૩ તેમજ સાક્ષી–૧૦ એ અપીલકર્તાએ જે રીતે અને પદ્ધતિથી પારસના શબને બાળવામાં આવ્યું હતું તે સ્થળ, જ્યાંથી હાડકાં મળી આવ્યા તે નાળું અને જ્યાં કાર્ડબોર્ડના કેટલાક બળેલા ટુકડા અને રાખ જોવા મળ્યા હતા તે સ્થળ દર્શાવ્યું તેનું સ્પષ્ટ વર્ણન આપ્યું હતું. તે સ્થળનો ઘાસવાળો વિસ્તાર પણ બળેલો જોવા મળ્યો હતો. નાળાની બીજી બાજુએ બળેલા બૂટ અને બળેલી પેન્ટ મળી આવ્યા હતા. તે સ્થળ 'મિડલે' તરીકે ઓળખાતી ફેક્ટરીથી આશરે ૫૦૦ મીટરના અંતરે હતું. તે એક એકાંત સ્થળ અને ઘાસવાળો વિસ્તાર હતો.

ધ ઇન્ડિયન એવિડન્સ એક્ટની કલમ ૨૭ નીચે મુજબ વંચાય છે:

"૨૭. આરોપી પાસેથી મળેલી માહિતીમાંથી કેટલી સાબિત કરી શકાય. – પરંતુ શરત એ છે કે, જ્યારે પોલીસ અધિકારીની કસ્ટડીમાં રહેલી કોઈપણ ગુનાના આરોપી વ્યક્તિ પાસેથી મળેલી માહિતીના પરિણામે કોઈ હકીકત શોધી કાઢવામાં આવી હોવાનું જુબાનીમાં જણાવવામાં આવે ત્યારે, આવી માહિતી, ભલે તે કબૂલાત સમાન હોય કે ન હોય, પરંતુ જે તેના દ્વારા શોધાયેલી હકીકત સાથે સ્પષ્ટપણે સંબંધિત હોય તેટલી સાબિત કરી શકાય છે."

આમ, આરોપીની માનસિક સ્થિતિ પર આધારિત હકીકતની શોધ તરફ દોરી જતા પુરાવાઓ દ્વારા જાહેર કરવામાં આવેલી માહિતી પુરાવામાં ગ્રાહ્ય છે.

કોઈ વસ્તુથી વિપરીત હકીકતની શોધની પ્રસ્તુતતા પ્રિવી કાઉન્સિલ દ્વારા પુલુકુરી કોટૈયા અને અન્ય વિ. એમ્પરર [એ.આઈ.આર. (૧૯૪૭) પી.સી. ૬૭] માં પ્રકાશિત કરવામાં આવી હતી, જેમાં જણાવવામાં આવ્યું હતું કે:

"કલમ ૨૭, જે કલાત્મક રીતે ઘડાયેલી નથી, તે અગાઉની કલમ દ્વારા લાદવામાં આવેલા પ્રતિબંધનો અપવાદ પૂરો પાડે છે, અને પોલીસ કસ્ટડીમાં રહેલી વ્યક્તિ દ્વારા કરવામાં આવેલા અમુક નિવેદનોને સાબિત કરવા સક્ષમ બનાવે છે. આ કલમને અમલમાં લાવવા માટે જરૂરી શરત એ છે કે પોલીસ અધિકારીની કસ્ટડીમાં રહેલા કોઈપણ ગુનાના આરોપી વ્યક્તિ પાસેથી મળેલી માહિતીના પરિણામે કોઈ હકીકતની શોધ થઈ

હોવાની જુબાની આપવી આવશ્યક છે, અને તે પછી તેના દ્વારા શોધાયેલી હકીકત સાથે સ્પષ્ટપણે સંબંધિત હોય તેટલી માહિતી સાબિત કરી શકાય છે. આ કલમ એ માન્યતા પર આધારિત જણાય છે કે જો આપેલી માહિતીના પરિણામે કોઈ હકીકત ખરેખર શોધી કાઢવામાં આવે, તો તેના દ્વારા અમુક ખાતરી મળે છે કે માહિતી સાચી હતી, અને તે મુજબ તેને પુરાવામાં સુરક્ષિત રીતે રજૂ કરવાની મંજૂરી આપી શકાય છે; પરંતુ સ્પષ્ટપણે ગ્રાહ્ય માહિતીનો વ્યાપ શોધાયેલી હકીકતના ચોક્કસ સ્વરૂપ પર નિર્ભર રહેવો જોઈએ જેની સાથે આવી માહિતીનો સંબંધ હોવો જરૂરી છે. સામાન્ય રીતે આ કલમ ત્યારે અમલમાં આવે છે જ્યારે પોલીસ કસ્ટડીમાં રહેલી વ્યક્તિ કોઈ છુપાવવાની જગ્યાએથી કોઈ વસ્તુ, જેમ કે શબ, હથિયાર અથવા ઘરેણાં રજૂ કરે છે, જે ગુના સાથે સંકળાયેલી હોવાનું કહેવાય છે જેના માટે માહિતી આપનાર આરોપી છે."

વધુમાં એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે:

"અર્થઘટનના સામાન્ય સિદ્ધાંતો પર તેમના લૉર્ડશિપ્સ માને છે કે કલમ ૨૭ દ્વારા ઉમેરવામાં આવેલ કલમ ૨૬ નો પરંતુક સદર કલમના સારને રદબાતલ કરતો ગણવો જોઈએ નહીં. તેમના લૉર્ડશિપ્સના મતે આ કલમ હેઠળ 'શોધાયેલી હકીકત' ને રજૂ કરાયેલી વસ્તુ સમાન ગણવી એ ભ્રામક છે; શોધાયેલી હકીકતમાં તે જગ્યાનો સમાવેશ થાય છે જ્યાંથી વસ્તુ રજૂ કરવામાં આવી છે અને આ બાબત અંગે આરોપીનું જ્ઞાન સમાયેલું છે, અને

આપવામાં આવેલી માહિતી આ હકીકત સાથે સ્પષ્ટપણે સંબંધિત હોવી જોઈએ. રજૂ કરાયેલી વસ્તુના ભૂતકાળના ઉપયોગ અથવા તેના ભૂતકાળના ઈતિહાસ અંગેની માહિતી તે જે સંજોગોમાં શોધાયેલ છે તેની શોધ સાથે સંબંધિત નથી. કસ્ટડીમાં રહેલી વ્યક્તિ દ્વારા આપવામાં આવેલી એવી માહિતી કે 'હું મારા ઘરના છાપરામાં છુપાવેલી છરી રજૂ કરીશ' તે છરીની શોધ તરફ દોરી જતી નથી; છરીઓ તો ઘણા વર્ષો પહેલા શોધાઈ ગઈ હતી. તે એ હકીકતની શોધ તરફ દોરી જાય છે કે માહિતી આપનારના જ્ઞાન મુજબ તેના ઘરમાં છરી છુપાવેલી છે, અને જો તે છરી ગુનો આચરવામાં વપરાઈ હોવાનું સાબિત થાય, તો શોધાયેલી હકીકત ખૂબ જ પ્રસ્તુત છે. પરંતુ જો નિવેદનમાં 'જેનાથી મેં એ પર છરી વડે હુમલો કર્યો હતો' તેવા શબ્દો ઉમેરવામાં આવે, તો તે શબ્દો અગ્રાહ્ય છે કારણ કે તે માહિતી આપનારના ઘરમાં છરીની શોધ સાથે સંબંધિત નથી."

આ કોર્ટ દ્વારા મોટી સંખ્યામાં કેસોમાં સદર ચુકાદાને માન્યતા સાથે ટાંકવામાં આવ્યો છે.

આ કોર્ટે જયપુર ડેવલપમેન્ટ ઓથોરિટી વિ. રાધે શ્યામ [૧૯૯૯] ૪ એસ.સી.સી. ૩૭૦ માં અભિપ્રાય આપ્યો હતો કે જ્યારે અપીલકર્તા દ્વારા દર્શાવવામાં આવેલા એકાંત સ્થળેથી કોઈ વસ્તુ શોધી કાઢવામાં આવે છે, ત્યારે તે પુરાવામાં ગ્રાહ્ય બનશે. [જુઓ સ્ટેટ ઓફ મહારાષ્ટ્ર વિ. સુરેશ, [૨૦૦૦] ૧ એસ.સી.સી. ૪૭૧ પણ]

અમે આ કોર્ટના તાજેતરના ચુકાદા સ્ટેટ (એનસીટી ઓફ દિલ્હી) વિ. નવજોત સંધુ ઉર્ફે અફસાન ગુરુ [૨૦૦૫] ૧૧ એસ.સી.સી. ૬૦૦ નો પણ સંદર્ભ લઈ શકીએ છીએ, જેમાં આ કોર્ટે અભિપ્રાય આપ્યો હતો કે:

"કલમ ૨૭ હેઠળની કબૂલાતના વિષય પરના કેસ કાયદાનો ઇતિહાસ ભિન્ન મંતવ્યો અને અભિગમો પ્રગટ કરે છે. આ મતભેદ મુખ્યત્વે બે પાસાંઓ પર હતો: (૧) શું કલમ ૨૭ દ્વારા કલ્પના કરાયેલ હકીકતો ભૌતિક, વસ્તુરૂપ પદાર્થો છે કે માનસિક હકીકતો છે જેના વિશે માહિતી આપનાર આરોપી વાકેફ હોવાનું કહી શકાય. કેટલાક ન્યાયાધીશો તો ત્યાં સુધી ગયા છે કે માત્ર નક્કર હકીકતોની શોધ, એટલે કે કોર્ટમાં રજૂ કરી શકાય તેવી ભૌતિક વસ્તુઓ જ કલમ ૨૭ હેઠળ આવરી લેવાય છે; (૨) બીજો વિવાદ જાહેર કરાયેલા નિવેદનની ગ્રાહ્યતાના વ્યાપ અંગેના મુદ્દા પર હતો. કેટલાક કેસોમાં એવો અભિપ્રાય લેવામાં આવ્યો હતો કે જે આરોપિત ગુના સાથે વસ્તુને સાંકળવા માટે ઉપયોગી બને તેવી કોઈપણ માહિતી કલમ ૨૭ હેઠળ ગ્રાહ્ય હતી. કોંટૈયાના કેસમાં પ્રિવી કાઉન્સિલનો ચુકાદો, જેને એક ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વચુકાદો તરીકે વર્ણવવામાં આવ્યો છે, તેણે કલમ ૨૭ ના અર્થઘટન આસપાસ કેન્દ્રિત થયેલા મોટાભાગના વિવાદનો અંત આણ્યો હતો. ઘણી હદ સુધી આ ચુકાદો આપવાથી કાનૂની સ્થિતિ સ્પષ્ટ થઈ ગઈ છે. સ્વાતંત્ર્ય પૂર્વે કે સ્વાતંત્ર્ય પછીના યુગમાં સુપ્રિમ કોર્ટના કોઈપણ ચુકાદામાં પ્રિવી કાઉન્સિલના ચુકાદાની સત્તા સામે સવાલ ઉઠાવવામાં આવ્યો નથી. ૧૯૫૦ ના દાયકાથી લઈને નવી સદીના

આગમન સુધી અને આજ દિન સુધી, આ પ્રખ્યાત ચુકાદાના ફકરાઓને આ સુપ્રિમ કોર્ટના ન્યાયાધીશો દ્વારા સ્વીકૃતિપૂર્વક ટાંકવામાં અને પુનરાવર્તિત કરવામાં આવે છે. તેમ છતાં, રાજ્ય વતી રજૂ કરાયેલી દલીલો દ્વારા દર્શાવ્યા મુજબ કેટલાક અસ્પષ્ટ ક્ષેત્રો હજી પણ બાકી છે."

અમે અગાઉ અપીલકર્તાના કબૂલાતના નિવેદન અને તે જે રીતે નોંધવામાં આવ્યું હતું તેની નોંધ લીધી છે.

જ્યારે અપીલકર્તાનું કબૂલાત નિવેદન નોંધવાની અરજ કરવામાં આવી ત્યારે તે પોલીસ કસ્ટડીમાં ન હતો. તે ન્યાયિક કસ્ટડીમાં હતો. તેને તા. ૧૬.૦૮.૨૦૦૦ ના રોજ મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવ્યો હતો. વિદ્વાન મેજિસ્ટ્રેટે તે દિવસે તેનું નિવેદન ન નોંધીને જરૂરી સાવચેતી રાખી હતી. આમ ધ કોડ ઓફ ક્રિમિનલ પ્રોસિજરની કલમ ૧૬૪ ની આવશ્યકતાઓનું સંપૂર્ણ પાલન કરવામાં આવ્યું હતું. તેને બીજા દિવસે આવવા જણાવાયું હતું. કાયદામાં કલ્પના કરાયેલ સાવચેતીની ચેતવણી ફરીથી આપવામાં આવી હતી. તેનું નિવેદન તા. ૧૭.૦૮.૨૦૦૦ ના રોજ નોંધવામાં આવ્યું હતું.

કોર્ટનો સમય પૂરો થયા પછી તેનું નિવેદન લેવામાં આવ્યું હતું. કોર્ટના પટાવાળા સિવાય તમામ વ્યક્તિઓને કોર્ટ રૂમમાંથી બહાર જવા કહેવામાં આવ્યું હતું. તા. ૧૭.૦૮.૨૦૦૦ ના રોજ તેને પૂછવામાં આવેલા પ્રશ્નો સ્પષ્ટપણે દર્શાવે છે કે વિદ્વાન મેજિસ્ટ્રેટે સદર નિવેદન નોંધતા પહેલાં તમામ જરૂરી સાવચેતીઓ રાખી હતી. તેને મેજિસ્ટ્રેટ કસ્ટડીમાંથી રજૂ કરવામાં આવ્યો હતો. તેઓ ત્યાં જ

અટક્યા ન હતા. તેમણે તેને આ બાબતે વિચાર કરવાની બીજી તક આપી અને તેને બીજા દિવસ સુધી મેજિસ્ટ્રેટ કસ્ટડીમાં રિમાન્ડ પર રાખ્યો. તા. ૧૮.૦૮.૨૦૦૦ ના રોજ, વિદ્વાન મેજિસ્ટ્રેટે ફરીથી કાયદાની જરૂરિયાતો વિશે પોતાની જાતને સંતુષ્ટ કરી. તેમણે પોલીસે તેની ક્યારે ધરપકડ કરી હતી તે અંગે પૂછપરછ કરી. તેમણે અન્ય પ્રસ્તુત પ્રશ્નો પૂછ્યા જેમાં અંકલેશ્વરમાં ધરપકડ કરવા માટે પોલીસે છટકું ગોઠવ્યું હતું કે કેમ તે પ્રશ્નનો સમાવેશ થતો હતો, જે અંગે તેણે અજ્ઞાનતા દર્શાવી હતી.

તેનું કબૂલાત નિવેદન નીચે મુજબ વંચાય છે:

"મારું નામ અનિલ ઉર્ફે રાજુ નામદેવ પાટીલ છે, ઉંમર ૨૨ વર્ષ, રહેવાસી શેવગા બુ., તાલુકો પરોલા, જિલ્લો જલગાંવ.

હું નવેમ્બર ૯૯ માં નોકરીની શોધમાં દમણ આવ્યો હતો. મારો મિત્ર ધર્મરાજ વસંતરાવ પાટીલ ઉર્ફે છોટુ પણ આવ્યો હતો. તે અગાઉ દમણના સોમનાથ ગામમાં કામ કરતો હતો.

બે દિવસમાં મને સોમનાથ મંદિરના પૂજારી દિલીપભાઈના ટેમ્પો ૪૦૭ પર ડ્રાઇવર તરીકેની નોકરી મળી ગઈ. હું અને મારો મિત્ર ધર્મરાજ પાટીલ સોમનાથ ગામના આમલીયામાં રહેતા હતા. ધર્મરાજ ઉર્ફે છોટુ અન્યત્ર ડ્રાઇવર તરીકે કામ કરતો હતો.

મારા પિતરાઈ કાકા સતીશ શ્યામરાવ પાટીલ રહે. શેવગે, તાલુકો પરોલા માર્ચ ૨૦૦૦ માં નોકરીની શોધમાં દમણ આવ્યા અને મારી સાથે રહેવા લાગ્યા. તેમને જૂનમાં હેલ્પર તરીકે કામચલાઉ નોકરી મળી.

મને વધુ સારી નોકરી મળતાં મેં ૨૦/૪/૨૦૦૦ ના રોજ દિલીપભાઈની નોકરી છોડી દીધી અને ૨૦/૪/૨૦૦૦ ના રોજ આર. કે. પ્લાસ્ટિક કંપનીમાં જોડાયો.

૯/૭/૨૦૦૦ પહેલા મારા પિંતા સોમનાથ આવ્યા હતા પર તુ આર. કે. પ્લાસ્ટિકના માલિક અશ્વિનભાઈ શાહ દ્વારા મને રજા આપવામાં આવી ન હતી. તેથી મારા પિતા મને મળી શક્યા ન હતા. ફરીથી મારા પિતા અને માતા મને મળવા આવ્યા અને હું તેમની સાથે ગયો. ૨૧/૭/૨૦૦૦ ના રોજ હું પાછો ફર્યો, મારા કાકા મારી સાથે હતા.

મેં નોકરી છોડી દીધી હતી, મારા કાકા પણ બેકાર હતા. તેથી, છોટુ ઉર્ફે ધર્મરાજ અને મારા કાકા સતીશે મને અશ્વિનભાઈના પુત્રનું અપહરણ કરવા કહ્યું અને તે માટે મને રૂ. ૧ લાખ આપવાનું કહ્યું અને એવું પણ કહ્યું કે ખંડણી મળ્યા પછી બધા ગામડે પાછા જઈશું.

પૈસાના લોભમાં મેં આખી રાત વિચાર કર્યો કે, મને રૂ. ૧ લાખ મળશે અને તે માટે મારે બાળકની માત્ર ૨–૩ દિવસ સંભાળ રાખવાની હતી.

અમે ત્રણેય એટલે કે હું, સતીશ અને ધર્મરાજે યોજના મુજબ ૩/૮/૨૦૦૦ ના રોજ, હું અને સતીશ રિક્ષામાં કોસ્ટ ગાર્ડ સ્કૂલમાંથી પારસને લેવા ગયા. પારસ મને ઓળખતો હતો. મેં પારસને કહ્યું કે તારા પપ્પાએ તને ફેક્ટરીમાં બોલાવ્યો છે તેથી પારસ આવ્યો અને અમારી સાથે રિક્ષામાં બેઠો. બપોરે ૨.૧૫ વાગ્યે અમે પારસ સાથે અમારા ઘરે પહોંચ્યા. અમે ત્રણેયે કરવાનું કામ વહેંચી લીધું હતું. મારું કામ પારસને લાવવાનું હતું. સતીશે ટેલિફોન કરવાનો હતો અને અશ્વિનશેઠ પાસેથી ખંડણી લેવાની હતી, ધર્મરાજે બાળકની સંભાળ રાખવાની હતી અને સતીશ સાથે ખંડણી વસૂલવા જવાનું હતું.

તા. ૩/૮/૨૦૦૦ ના રોજ બપોરે ૨.૩૦ વાગ્યે અમે અશ્વિનશેઠને ટેલિફોન કરવા વાપી ગયા. અશ્વિનશેઠ ફોન પર ઉપલબ્ધ ન હતા. અમે પાછા ફર્યા. ધર્મરાજ ઉર્ફે છોટુ અને પારસ રૂમમાં ન હતા. સતીશ છોટુને શોધવા ગયો. સાંજે ૫.૩૦ વાગ્યે છોટુ અને સતીશ રૂમમાં પાછા આવ્યા. તેઓએ કહ્યું કે પારસને સલામત જગ્યાએ રાખવામાં આવ્યો છે. રાત્રે ૮ વાગ્યે બંને રૂમમાંથી નીકળી ગયા અને મધ્યરાત્રિએ ૧૨ વાગ્યે પાછા ફર્યા.

તા. ૪/૮/૦૦ ના રોજ છોટુ ૯ વાગ્યે તેના કામે ગયો. હું અને સતીશ અશ્વિનશેઠને ફોન કરવા ગયા. સતીશ મને કાચીગામ લઈ ગયો. તે મને જંગલમાં એક ટેકરી પાસે લઈ ગયો, ત્યાં સતીશે મને એક પુરુષ બાળકનું

બળેલું શબ બતાવ્યું. હું રડવા લાગ્યો. તેઓએ મારી સાથે છેતરપિંડી કરી હતી.

અમે ત્રણેયે અડધું બળેલું શબ પાણીમાં ફેંકી દીધું હતું. તે શબ પારસનું હતું.

નિવેદન આરોપીના કહેવા મુજબ નોંધવામાં આવ્યું છે અને તેને વાંચી સંભળાવવામાં આવ્યું છે."

ટ્રાયલ દરમિયાન આ કબૂલાત પાછી ખેંચવામાં આવી ન હતી. તે માત્ર ધ કોડ ઓફ ક્રિમિનલ પ્રોસિજરની કલમ ૩૧૩ હેઠળની તેની તપાસમાં કરવામાં આવી હોવાનું જણાય છે. વિદ્વાન મેજિસ્ટ્રેટે ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી–૩૩ તરીકે પોતાની તપાસ કરાવી હતી.

અપીલકર્તા દ્વારા કરવામાં આવેલી કથિત કબૂલાતના પુરાવાકીય મૂલ્યની ચર્ચા કરતાં પહેલાં, અમે આ વિષય પર આ કોર્ટના કેટલાક પૂર્વચુકાદાઓની નોંધ લઈ શકીએ છીએ.

હનુમંત વિ. ધ સ્ટેટ ઓફ મધ્ય પ્રદેશ (૧૯૫૨) એસ.સી.આર. ૧૦૯૧ માં, આ કોર્ટે તેમાં ઉપસ્થિત તથ્યોની સ્થિતિમાં અભિપ્રાય આપ્યો હતો કે:

"...એ સ્થાપિત કાયદો છે કે કોઈ વ્યક્તિ દ્વારા કરવામાં આવેલી સ્વીકૃતિ, પછી ભલે તે કબૂલાત સમાન હોય કે ન હોય, તેને વિભાજિત કરી શકાતી નથી અને તેનો એક ભાગ તેની વિરુદ્ધ વાપરી શકાતો નથી. સ્વીકૃતિનો

ઉપયોગ કાં તો સમગ્રપણે થવો જોઈએ અથવા બિલકુલ ન થવો જોઈએ. જો આરોપીના નિવેદનનો સમગ્રપણે ઉપયોગ કરવામાં આવે, તો તે ફરિયાદપક્ષના કેસને સંપૂર્ણપણે તોડી પાડે છે અને, જો તેનો બિલકુલ ઉપયોગ કરવામાં ન આવે, તો રેકોર્ડ પર એવી કોઈ સામગ્રી રહેતી નથી કે જેના પરથી એવો નિષ્કર્ષ કાઢી શકાય કે પત્ર જે તારીખ દર્શાવે છે તે તારીખે લખાયો ન હતો."

પાલવિન્દર કૌર વિ. ધ સ્ટેટ ઓફ પંજાબ, [૧૯૫૩] એસ.સી.આર. ૯૪ માં, આ કોર્ટે ઠેરવ્યું કે:

"હાઇકોર્ટે માત્ર પાલવિન્દરની કથિત કબૂલાતને કેસમાં પુરાવા તરીકે ગણવામાં જ ભૂલ કરી ન હતી, પરંતુ બાકીનો ભાગ ખોટો હોવાનું જણાયા પછી તેનો એક ભાગ સ્વીકારવામાં વધુ ભૂલ કરી હતી. તેણે કહ્યું કે મૃતકે ભૂલથી ઝેર લીધું હોવાનું નિવેદન એ સાદા કારણસર વિચારણામાંથી બાકાત રાખવું જોઈએ કે જો મૃતકે ભૂલથી ઝેર લીધું હોત તો પક્ષકારોનું વર્તન સંપૂર્ણપણે અલગ હોત, અને તે પછી તે તેની પાસે દોડી ગઈ હોત અને બૂમાબૂમ કરી હોત અને તાત્કાલિક તબીબી સહાય માટે બોલાવ્યા હોત, અને જો મૃતકે ભૂલથી ઝેર લીધું હોત, તો તેની પત્ની શાંતિથી ઊભી રહીને તેને મરવા દીધો હોત તે અવિશ્વસનીય હતું. આમ કોર્ટે તે નિવેદનનો ગુનો સ્વીકારતો ભાગ સ્વીકાર્યો અને નિર્દોષતા દર્શાવતો ભાગ નકારી કાઢ્યો. તેમ કરીને તેણે કબૂલાત અને સ્વીકૃતિના ઉપયોગ અંગેના

સુસ્થાપિત નિયમનું ઉલ્લંઘન કર્યું કે તેને કાં તો સમગ્રપણે સ્વીકારવી જોઈએ અથવા સમગ્રપણે નકારી કાઢવી જોઈએ અને નિર્દોષતા દર્શાવતા ભાગને સ્વાભાવિક રીતે અવિશ્વસનીય ગણીને નકારી કાઢીને માત્ર ગુનો સ્વીકારતા ભાગને જ સ્વીકારવા માટે કોર્ટ સક્ષમ નથી..."

આહેર રાજા ખીમા વિ. સ્ટેટ ઓફ સૌરાષ્ટ્ર, એ.આઈ.આર. (૧૯૫૬) એસસી ૨૧૭ માં, આ કોર્ટે ઠેરવ્યું કે:

"હવે કાયદો સ્પષ્ટ છે કે જ્યાં સુધી કોર્ટને સંતોષ ન થાય કે તે સ્વૈચ્છિક હતી ત્યાં સુધી આરોપી વ્યક્તિ સામે કબૂલાતનો ઉપયોગ કરી શકાતો નથી અને તે તબક્કે તે સાચી છે કે ખોટી તે પ્રશ્ન ઉપસ્થિત થતો નથી. આપણા ન્યાય અને નિષ્પક્ષ રમતના ખ્યાલો માટે તે ઘૃણાસ્પદ છે, અને તે જોખમી પણ છે, કે જ્યાં સુધી કબૂલાત સ્વૈચ્છિક રીતે કરવામાં ન આવી હોય અને જ્યાં સુધી આરોપીને ભાન ન હોય કે તે જે કંઈ કહે છે તેનો તેની વિરુદ્ધ ઉપયોગ થઈ શકે છે ત્યાં સુધી માત્ર કબૂલાતના જોરે કોઈ માણસને દોષિત ઠેરવવાની મંજૂરી આપવામાં આવે; અને સત્તા ધરાવતી વ્યક્તિ દ્વારા કોઈ વ્યક્તિને કબૂલાત કરવા માટે ધમકાવવાનો કોઈપણ પ્રયાસ અથવા કોઈપણ ધમકી કે બળજબરી તેને તરત જ અમાન્ય બનાવશે જો તે કબૂલાત કરે તે સમયે તેના મન પર ભય હજી પણ પ્રવર્તતો હોય અને જો તેને એવું માનવું વ્યાજબી જણાતું હોય કે તે કબૂલાત કરવાથી તેને કોઈ લાભ મળશે અથવા તેની સામેની કાર્યવાહીના

સંદર્ભમાં કોઈ સાંસારિક પ્રકારની આફત ટાળી શકાશે: ધ ઈન્ડિયન એવિડન્સ એક્ટની કલમ ૨૪. એટલા માટે જ કબૂલાત નોંધવાનું કામ આટલા બધા સુરક્ષાત્મક પગલાંઓથી ઘેરાયેલું છે અને તે જ કારણ છે કે મેજિસ્ટ્રેટ સામાન્ય રીતે વિચારણા માટે સમય આપે છે અને આરોપી વ્યક્તિને જેલ કસ્ટડીમાં રિમાન્ડ પર રાખવામાં આવે છે અને તેની પાસેથી કબૂલાત માંગવામાં આવે તે પહેલાં તેને તપાસ કરનાર પોલીસની પહોંચથી દૂર રાખવામાં આવે છે. પરંતુ જ્યારે આરોપીને તપાસ કરનાર પોલીસથી અલગ રાખવાને બદલે વ્યવહારિક હેતુઓ માટે તેને દસ દિવસના સમયગાળા માટે તેમની પાસે પાછો મોકલવામાં આવે છે ત્યારે આ સાવચેતીઓનું જોર નષ્ટ થઈ જાય છે. એ સ્વીકારી શકાય છે કે આ સદ્‌ભાવનાપૂર્વક કરવામાં આવ્યું હતું અને અમે એમ પણ વિચારીએ છીએ કે પોલીસે ૨૧મી તારીખે તેની કબૂલાત નોંધવા માટે અપીલકર્તાને મોકલવામાં યોગ્ય રીતે કામ કર્યું હતું; તેઓ કથિત જેલ કસ્ટડીમાં આટલા લાંબા રિમાન્ડની અપેક્ષા રાખી શક્યા ન હોત. પરંતુ તે મુદ્દો ભાગ્યે જ છે. હકીકત એ રહે છે કે રિમાન્ડ આપવામાં આવ્યો હતો અને તેનાથી તેવા પ્રકારની તકો ખુલી ગઈ હતી કે જેની સામે નિયમો અને સમજદારી સાવચેત રહેવાનું કહે છે; અને, પોલીસ પણ અન્ય લોકોની જેમ માનવી હોવાથી, એવી વ્યાજબી આશંકા રાખી શકાય છે કે જો તેઓ આવી તકનો લાભ ન લે તો તેઓ માનવી કરતાં ઓછા હશે."

સુબ્રમણિયા ગૌંડન વિ. ધ સ્ટેટ ઓફ મદ્રાસ [૧૯૫૮] એસ.સી.આર. ૪૨૮ માં, આ કોર્ટે ઠેરવ્યું:

"આગળનો પ્રશ્ન એ છે કે શું કબૂલાત પાછી ખેંચી લેવામાં આવી હોવાથી તેનું કોઈ સમર્થન છે કે કેમ. જે વ્યક્તિએ ગુનો કર્યો છે તેના દ્વારા ગુનાની કબૂલાત સામાન્ય રીતે પસ્તાવો અને પશ્ચાત્તાપનું પરિણામ હોય છે અને સામાન્ય સંજોગોમાં તે કરનાર સામે શ્રેષ્ઠ પુરાવો છે. આ પ્રશ્ન ઘણીવાર ઊભો થયો છે કે જો પાછી ખેંચાયેલી કબૂલાત સાચી અને સ્વૈચ્છિક રીતે કરવામાં આવી હોવાનું માનવામાં આવે તો શું તે દોષસિદ્ધિનો આધાર બની શકે છે. આ નિષ્કર્ષ પર પહોંચવા માટે કોર્ટે માત્ર કબૂલાત કરવા અથવા તેને પાછી ખેંચવા માટે આપેલા કારણોને જ ધ્યાનમાં લેવાના નથી પરંતુ તેની આસપાસના સંલગ્ન તથ્યો અને સંજોગોને પણ ધ્યાનમાં લેવાના છે. એ નોંધવું જરૂરી છે કે એવો કોઈ સંપૂર્ણ નિયમ હોઈ શકે નહીં કે પાછી ખેંચાયેલી કબૂલાત પર ત્યાં સુધી કાર્યવાહી કરી શકાતી નથી જ્યાં સુધી તેને ભૌતિક રીતે સમર્થન ન મળે..."

જો કે આ એવો કેસ છે જ્યાં વિદ્વાન મેજિસ્ટ્રેટે પ્રાથમિક પૂછપરછ કરી હતી, તેને ચેતવણી આપી હતી, તેને થોડા દિવસો માટે અથવા ઓછામાં ઓછા એક દિવસ માટે ન્યાયિક કસ્ટડીમાં પાછો મોકલ્યો હતો અને તે પછી તેને ફરીથી બોલાવવામાં આવ્યો હતો. [જુઓ ભરત વિ. સ્ટેટ ઓફ યુ.પી. [૧૯૭૧] ૩ એસ.સી.સી. ૯૫૦]

ભગવાન સિંહ રાણા વિ. ધ સ્ટેટ ઓફ હરિયાણા [એ.આઈ.આર. (૧૯૭૬) એસસી ૧૭૯૭] માં, આ કોર્ટે અભિપ્રાય આપ્યો હતો કે:

"શ્રી રામામૂર્તિ દ્વારા એવી પણ દલીલ કરવામાં આવી છે કે નીચેની કોર્ટોએ આંક પીબી અને પીસી માં અપીલકર્તાના નિવેદનોના તે ભાગોને સ્વીકારવામાં ભૂલ કરી હતી જે ગુનો સ્વીકારતા હતા અને તે ભાગોને નકારી કાઢ્યા હતા જે નિર્દોષતા દર્શાવતા હતા, અને તેમ કરીને, કોર્ટોએ કાયદાની તે જરૂરિયાતની અવગણના કરી હતી કે આવા નિવેદનોને કાં તો સમગ્રપણે સ્વીકારવા જોઈએ અથવા બિલકુલ નહીં. આ રજૂઆત માટે અમારું ધ્યાન હનુમંત વિ. ધ સ્ટેટ ઓફ મધ્ય પ્રદેશ વગેરે (૨) અને પાલવિન્દર કૌર વિ. ધ સ્ટેટ ઓફ પંજાબ (૩) તરફ દોરવામાં આવ્યું છે. જો કે આ મુદ્દા પરનો કાયદો આ કોર્ટ દ્વારા નિશી કાંત ઝા વિ. સ્ટેટ ઓફ બિહાર (૪) માં નક્કી કરવામાં આવ્યો છે જેમાં શ્રી રામામૂર્તિ દ્વારા ટાંકવામાં આવેલા બંને કેસોની વિચારણા કરવામાં આવી છે. ટેલર્સ લો ઓફ એવિડન્સ અને રોસ્કોસ ક્રિમિનલ એવિડન્સનો સંદર્ભ લીધા પછી આ કોર્ટે ઠેરવ્યું છે કે કબૂલાતના એક ભાગ પર વિશ્વાસ કરવો અને બીજા ભાગ પર અવિશ્વાસ કરવો પરવાનગીપાત્ર છે, અને જો સમગ્ર કબૂલાત પુરાવામાં રજૂ કરવામાં આવે તો તે પૂરતું છે જેથી કોર્ટ માટે નિર્દોષતા દર્શાવતા ભાગને નકારી કાઢવાનું અને ગુનો સ્વીકારતા ભાગને ધ્યાનમાં લેવાનું ખુલ્લું રહે જો તેની શુદ્ધતા સાબિત કરવા માટે અન્ય પુરાવા હોય. આંક પીબી અને પીસી ની તપાસ દર્શાવે છે કે અપીલકર્તાએ સ્વીકાર્યું હતું

કે તે ૨૧ માર્ચ, ૧૯૯૭ ના રોજ સોહના અહ્વા પોસ્ટ ઓફિસમાં સબ–પોસ્ટ માસ્ટર તરીકે કામ કરતો હતો જ્યારે એક શીખ યુવાન (નવતેજ સિંહ, ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી–૫) પોસ્ટ ઓફિસમાં આવ્યો અને પોસ્ટલ સર્ટિફિકેટ હેઠળ એક પાર્સલ આપ્યું. અપીલકર્તાએ એ પણ સ્વીકાર્યું કે પાર્સલ તેની હાજરીમાં તેજ રામ દ્વારા ખોલવામાં આવ્યું હતું, અને તેણે (તેજ રામે) તેમાંથી એક મહિલાની કાંડા ઘડિયાળ (આંક પી ૧) કાઢી અને તેને આપી હતી."

નવજોત સંધુ ઉર્ફે અફસાન ગુરુ (ઉપરોક્ત) માં, આ કોર્ટે અભિપ્રાય આપ્યો હતો કે:

"કબૂલાત અત્યંત વિશ્વસનીય માનવામાં આવે છે કારણ કે કોઈ પણ સમજદાર વ્યક્તિ પોતાના હિત વિરુદ્ધ સ્વીકૃતિ નહીં કરે સિવાય કે તેનું અંતરાત્મા તેને સત્ય બોલવા માટે પ્રેરિત કરે. "ગુનાની ઈરાદાપૂર્વકની અને સ્વૈચ્છિક કબૂલાત, જો સ્પષ્ટપણે સાબિત થાય તો, કાયદામાં સૌથી અસરકારક પુરાવાઓમાંની એક છે". (જુઓ ટેલર્સ ટ્રીટીઝ ઓન ધ લો ઓફ એવિડન્સ વોલ્યુમ ૧). જો કે, કબૂલાત પર કાર્યવાહી કરતાં પહેલાં કોર્ટને સંતોષ થવો જોઈએ કે તે મુક્તપણે અને સ્વૈચ્છિક રીતે કરવામાં આવી હતી. કોઈ ફાયદો, પુરસ્કાર કે મુક્તિની આશા કે વચન દ્વારા અથવા હિંસા કે હિંસાની ધમકીઓ દ્વારા પ્રેરિત બળજબરી કે ભય દ્વારા કરવામાં આવેલી કબૂલાત તે કરનાર સામે પુરાવો બની શકતી નથી.

કબૂલાતના સ્વરૂપ અને પરિણામોના સંપૂર્ણ જ્ઞાન સાથે કબૂલાત કરવામાં આવી હોવી જોઈએ. જો કોર્ટ દ્વારા કોઈ વ્યાજબી શંકા સેવવામાં આવે કે આ ઘટકો સંતોષાયા નથી, તો કોર્ટે તે કબૂલાતને વિચારણામાંથી બાકાત રાખવી જોઈએ. તેવી જ રીતે કબૂલાત નોંધનાર સત્તાવાળાએ – ભલે તે મેજિસ્ટ્રેટ હોય કે પ્રી–ટ્રાયલ તબક્કે અન્ય કોઈ વૈધાનિક અધિકારી હોય, તેમણે આ મુદ્દા પર વિચાર કરવો જ જોઈએ કે શું સત્તા ધરાવતી વ્યક્તિઓ દ્વારા પ્રેરિત ભય, દબાણ અથવા કોઈ લાભ કે પુરસ્કારની આશાથી મુક્ત વાતાવરણમાં આરોપી કબૂલાત કરવા આગળ આવ્યો છે કે કેમ. પોલીસ કસ્ટડીમાં હોવા દરમિયાન ભય અને ગભરાટ, ચિંતા અને નિરાશાની સ્થિતિમાં ઘેરાયેલા આરોપીની કઠોર વાસ્તવિકતાને ઓળખીને, ધ ઇન્ડિયન એવિડન્સ એક્ટે પોલીસ અધિકારી સમક્ષ કરવામાં આવેલી કબૂલાતની ગ્રાહ્યતાને બાકાત રાખી છે."

અમને સંપૂર્ણ સંતોષ છે કે અપીલકર્તા દ્વારા કરવામાં આવેલી કબૂલાત સ્વરૂપમાં સ્વૈચ્છિક હતી અને તે અયોગ્ય પ્રભાવ, બળજબરી અને ધમકીથી મુક્ત હતી. બીજું પણ એક કારણ છે કે શા માટે આપણે વિચારીએ છીએ કે અપીલકર્તાની કબૂલાતમાં સત્યતાનો રણકો છે. તે મૃતકના માતાપિતા દ્વારા રાખવામાં આવેલ ડ્રાઇવર હતો. તેણે તેમની સાથે ત્રણ મહિના કામ કર્યું હતું. તે સરળ નાણાં કમાવવા માટે લોભી બન્યો હોઈ શકે છે. તેની કબૂલાતના સૂર પરથી જણાય છે કે તેનું કામ માત્ર બાળકનું અપહરણ કરી અન્ય સહ–આરોપીઓને સોંપવાનું હતું. તેણે ક્યારેય વિચાર્યું ન હતું કે બાળકની હત્યા કરવામાં આવશે.

તેને મૃતક પ્રત્યે કોઈ અદાવત ન હતી. તેને બાળક પ્રત્યે લગાવ થયો હોઈ શકે છે. અન્ય લોકોનું કૃત્ય વિદ્વાન મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષના નિવેદન પરથી સ્પષ્ટ થાય છે.

વધુમાં, તે દરમિયાન અન્ય બે સહ–આરોપીઓએ પણ આત્મહત્યા કરી લીધી હતી. તેઓએ એક સુસાઇડ નોટ છોડી હતી જેમાં તેને પણ સંડોવવામાં આવ્યો હતો.

અમારા સુવિચારિત મતે, શ્રી સિંઘ દ્વારા સૂચવ્યા મુજબ ધ ઇન્ડિયન એવિડન્સ એક્ટની કલમ ૩૨(૧) હેઠળ સદર સુસાઇડ નોટ પુરાવામાં ગ્રાહ્ય નથી. તેમણે આ કોર્ટના શરદ બિરધીચંદ શારદા વિ. સ્ટેટ ઓફ મહારાષ્ટ્ર [૧૯૮૫] ૧ એસ.સી.આર. ૮૮ : [૧૯૮૪] ૪ એસ.સી.સી. ૧૧૬ ના ચુકાદા પર આધાર રાખ્યો હતો, જેમાં પ્રશ્ન એ હતો કે શું તેમાં મૃતકનું મૃત્યુ હત્યાજન્ય હતું કે આત્મહત્યાજન્ય. હાલના કેસમાં સદર ચુકાદો લાગુ પડતો નથી.

મૃત્યુનું કારણ અથવા તેના મૃત્યુમાં પરિણમેલા વ્યવહારના કોઈપણ સંજોગો સાબિત કરવા માટે ધ ઇન્ડિયન એવિડન્સ એક્ટ, ૧૮૭૨ ની કલમ ૩૨(૧) ની શરતો હેઠળ મૃતકનું નિવેદન પુરાવામાં ગ્રાહ્ય હોઈ શકે છે. પરંતુ, જ્યારે કોઈ સહ–આરોપી દ્વારા આત્મહત્યા કરવામાં આવે છે, ત્યારે અન્ય સહ–આરોપીને સંડોવતી સુસાઇડ નોટમાં કરવામાં આવેલા નિવેદનો તે હેઠળ ગ્રાહ્ય રહેશે નહીં.

હવે વિચારણા માટે માત્ર એ જ પ્રશ્ન ઉપસ્થિત થાય છે કે શું અપીલકર્તાને ધ ઇન્ડિયન પીનલ કોડની કલમ ૩૬૪–એ હેઠળ દોષિત ઠેરવી શકાયો હોત કે કેમ. તેની સામે ઘડવામાં આવેલા આરોપો નીચે મુજબ છે:

"કે તમે ઓગસ્ટ, ૨૦૦૦ ના ત્રીજા દિવસે બપોરે ૧.૪૫ થી સાંજે ૭ વાગ્યાની વચ્ચે ડેલવાડા, નાની દમણ ખાતે મૃતક સતીશ શ્યામરાવ પાટીલ અને મૃતક ધર્મરાજ ઉર્ફે છોટુ વસંતરાવ પાટીલ સાથેના તમારા સામાન્ય ઇરાદાને આગળ ધપાવતાં, કોસ્ટ ગાર્ડ પબ્લિક સ્કૂલમાંથી ૫ વર્ષની ઉંમરના પારસ અશ્વિન શાહનું તે હેતુથી અપહરણ કર્યું કે તેની હત્યા કરી શકાય અથવા તેનો એવી રીતે નિકાલ કરી શકાય કે જેથી તે હત્યા થવાના જોખમમાં મુકાઈ જાય અને તે દ્વારા આઈ.પી.સી. ની કલમ ૩૪ સાથે વાંચતાં કલમ ૩૬૪ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુનો કર્યો છે.

કે તમે તા. ૩.૮.૨૦૦૦ ના રોજ ૫ વર્ષની ઉંમરના સદર પારસ અશ્વિન શાહનું અપહરણ કર્યા પછી મૃતક સતીશ શ્યામરાવ પાટીલ સાથેના તમારા સામાન્ય ઇરાદાને આગળ ધપાવતાં ગુજરાત રાજ્યના નામદેવ ગામે એક નાળામાં સદર પારસને ફેંકી દઈને તેની હત્યા કરી અને તે દ્વારા આઈ.પી.સી. ની કલમ ૩૪ સાથે વાંચતાં કલમ ૩૦૨ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુનો કર્યો છે.

કે તમે તા. ૩–૮–૨૦૦૦ ના રોજ એ જાણીને કે તમે સદર પારસની હત્યા કરી છે જે ફાંસીની સજાને પાત્ર છે, મૃતક સતીશ શ્યામરાવ પાટીલ

અને મૃતક ધર્મરાજ ઉર્ફે છોટુ વસંતરાવ પાટીલ અને ફરાર આરોપી જગદીશ પ્રસાદ કરણજી સોલંકી સાથેના તમારા સામાન્ય ઈરાદાને આગળ ધપાવતાં, કાનૂની સજાથી તમારી જાતને બચાવવાના ઈરાદાથી મૃતક પારસના શબને આંશિક રીતે બાળીને અને ફરીથી તેને પાણીમાં ફેંકી દઈને સદર ગુનો આચરવાના પુરાવાનો નાશ કર્યો અને તે દ્વારા આઈ.પી.સી. ની કલમ ૩૪ સાથે વાંચતાં કલમ ૨૦૧ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુનો કર્યો છે.

અને, હું આથી નિર્દેશ આપું છું કે સદર આરોપ પર આ કોર્ટ દ્વારા તમારી સામે ટ્રાયલ ચલાવવામાં આવે."

શ્રી સિંઘ એવી રજૂઆત કરશે કે સમગ્ર પુરાવા અપીલકર્તાની હાજરીમાં નોંધવામાં આવ્યા હતા. અપીલકર્તા દ્વારા રેકોર્ડ પર લાવવામાં આવેલા સંજોગો તરફ તેનું ધ્યાન પણ દોરવામાં આવ્યું હતું જેમાં ખંડણીની માંગણી અને મૃતકની હત્યાનો સમાવેશ થતો હતો અને તે બાબતને ધ્યાનમાં લેતાં એમ કહી શકાય નહીં કે તેને કોઈપણ રીતે પૂર્વગ્રહ થયો હતો અથવા ન્યાયની નિષ્ફળતા થઈ છે.

વિદ્વાન વકીલ એવી રજૂઆત કરશે કે જ્યારે ધ કોડ ઓફ ક્રિમિનલ પ્રોસિજરની જોગવાઈઓ, એટલે કે કલમો ૨૨૧, ૨૫૧ અને ૩૪૪ નું સારભૂત પાલન કરવામાં આવ્યું હોય, ત્યારે માત્ર યોગ્ય આરોપ ઘડવામાં ચૂક થઈ જવાના આધારે તેને માત્ર તકનીકી કારણોસર તેમાંથી મુક્ત કરવા માટે તે પૂરતું નથી.

સદર દલીલો પર વિચાર કરીએ તે પહેલાં, અમે નીચેના પૂર્વચુકાદાઓની નોંધ લઈ શકીએ છીએ.

કે. પ્રેમા એસ. રાવ અને અન્ય વિ. યાદલા શ્રીનિવાસ રાવ અને અન્ય [૨૦૦૩] ૧ એસ.સી.સી. ૨૧૭ માં, આ કોર્ટે અવલોકન કર્યું:

"આરોપ ઘડવામાં માત્ર ચૂક કે ખામી હોવાથી રેકોર્ડ પરના પુરાવાઓ પરથી જે ગુનો સાબિત થયો જણાય તેના માટે આરોપીને દોષિત ઠેરવવામાં ફોજદારી કોર્ટ અસમર્થ બનતી નથી. ધ કોડ ઓફ ક્રિમિનલ પ્રોસિજરમાં અમારી સમક્ષ જેવી સ્થિતિ છે તેને પહોંચી વળવા માટે પૂરતી જોગવાઈઓ છે. કલમ ૩૦૪–બી અને તેના વિકલ્પે આઈપીસી ની કલમ ૪૯૮–એ હેઠળ ઘડવામાં આવેલા આરોપના નિવેદન પરથી (ઉપર ટાંક્યા મુજબ) સ્પષ્ટ થાય છે કે કેસમાં આઈપીસી ની કલમ ૩૦૬ હેઠળના ગુના માટે આરોપ ઘડવા માટેના તમામ તથ્યો અને ઘટક તત્વો હાજર હતા. ટ્રાયલ જજ દ્વારા આઈપીસી ની કલમ ૪૯૮–એ સાથે કલમ ૩૦૬ નો ઉલ્લેખ કરવામાં માત્ર થયેલી ચૂક, જ્યારે સદર ગુનો સાબિત થયેલ જણાય ત્યારે આરોપીને સદર ગુના માટે દોષિત ઠેરવતા કોર્ટને અટકાવતી નથી. આઈપીસી ની કલમ ૪૯૮–એ હેઠળ ઘડવામાં આવેલા વૈકલ્પિક આરોપમાં સ્પષ્ટપણે ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે કે આરોપીએ મૃતક પર એવી ક્રૂરતા અને હેરાનગતિ ગુજારી હતી કે જેથી તે આત્મહત્યા કરવા પ્રેરાઈ. સીઆર.પી.સી. ની કલમ ૨૨૧ ની જોગવાઈઓ આવી પરિસ્થિતિનું ધ્યાન રાખે છે અને જે ગુના માટે આરોપ ઘડવામાં આવ્યો ન હોય તેવા ગુના માટે આરોપીને દોષિત ઠેરવવાની ફોજદારી કોર્ટની

સત્તાઓનું રક્ષણ કરે છે જો કે પુરાવામાં મળેલા તથ્યો પરથી તેની સામે આવા ગુના માટે આરોપ ઘડી શકાયો હોત."

કમ્મારી બ્રહ્મૈયા અને અન્ય વિ. પબ્લિક પ્રોસિક્યુટર, હાઇકોર્ટ ઓફ એ.પી. [૧૯૯૯] ૨ એસ.સી.સી. ૫૨૨ માં, આ કોર્ટે અવલોકન કર્યું:

"૩. આ અપીલની સુનાવણી વખતે, અપીલકર્તા વતી ઉપસ્થિત રહેલા વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી હતી કે કલમ ૧૪૯ સાથે વાંચતાં કલમ ૩૨૫ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુના માટે અપીલકર્તાઓને દોષિત ઠેરવતો હાઇકોર્ટે પસાર કરેલો હુકમ દેખીતી રીતે જ ગેરકાયદેસર છે કારણ કે આરોપીઓ સામે કલમ ૧૪૯ હેઠળ કોઈ આરોપ ઘડવામાં આવ્યો ન હતો. તેમણે એવી દલીલ કરી હતી કે તમામ આરોપીઓ સામે માત્ર મૃતક ઈતિકાલા મોગુલૈયાને ઈજાઓ પહોંચાડવા બદલ આઈપીસી ની કલમ ૩૦૨ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુના માટે જ આરોપ ઘડવામાં આવ્યો હતો. આની સામે, રાજ્ય વતી વિદ્વાન વકીલે ભારપૂર્વક રજૂઆત કરી હતી કે એડિશનલ સેશન્સ જજ તરફથી આઈપીસી ની કલમ ૧૪૯ સાથે વાંચતાં કલમ ૩૦૨ હેઠળ આરોપ ન ઘડવાની ભૂલ થઈ હોવા છતાં પણ આરોપીઓને કોઈ પૂર્વગ્રહ થયો નથી કારણ કે સુસંગત તથ્યો કોર્ટ સમક્ષ મૂકવામાં આવ્યા હતા અને આરોપીઓનું ધ્યાન પણ દોરવામાં આવ્યું હતું. વધુમાં, તેઓને ઓછા ગંભીર ગુના માટે સજા કરવામાં આવી છે, તેથી હાઇકોર્ટે પસાર કરેલો હુકમ વાજબી અને કાયદેસર છે."

દલબીર સિંહ વિ. સ્ટેટ ઓફ યુ.પી. [૨૦૦૪] ૫ એસ.સી.સી. ૩૩૪ માં, આ કોર્ટે અવલોકન કર્યું:

"૧૧. હાઇકોર્ટનો વધુમાં એવો અભિપ્રાય હતો કે રેકોર્ડ પરના પુરાવાઓ આઈપીસી ની કલમ ૩૦૬ હેઠળ આરોપી સામેનો આરોપ સ્પષ્ટપણે સ્થાપિત કરે છે અને તેને સદર ગુના માટે દોષિત ઠેરવીને સજા કરી શકાય છે. જો કે, આઈપીસી ની કલમ ૩૦૬ હેઠળ કોઈ આરોપ ઘડવામાં આવ્યો ન હતો અને સમાન સંખ્યાના ન્યાયાધીશોની બેંચો દ્વારા આપવામાં આવેલા આ કોર્ટના બે ચુકાદાઓમાં અભિપ્રાયનો વિરોધાભાસ હતો અને આવી પરિસ્થિતિમાં પાછળના ચુકાદાનું પાલન કરવાનું હોવાથી, હાઇકોર્ટ એવા નિષ્કર્ષ પર આવી હતી કે આરોપીને આઈપીસી ની કલમ ૩૦૬ હેઠળ દોષિત ઠેરવી શકાય નહીં. આ આધારે માત્ર આઈપીસી ની કલમ ૪૯૮–એ હેઠળ આરોપીની દોષસિદ્ધિ અને સજા કાયમ રાખવામાં આવી હતી.

૧૨. મુખ્ય પ્રશ્ન જે વિચારણા માંગી લે છે તે એ છે કે શું આપેલ કેસમાં જો આરોપી સામે સદર ગુના માટે આરોપ ઘડવામાં ન આવ્યો હોય તો શું તેને આઈપીસી ની કલમ ૩૦૬ હેઠળ દોષિત ઠેરવવો શક્ય છે કે કેમ. લેખજીત સિંહ અને અન્ય વિ. સ્ટેટ ઓફ પંજાબ (ઉપરોક્ત) માં આરોપીઓ સામે આઈપીસી ની કલમ ૩૦૨ હેઠળ આરોપ મૂકવામાં આવ્યો હતો અને ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા તેમજ હાઇકોર્ટ દ્વારા પણ સદર ગુના માટે દોષિત ઠેરવી

સજા કરવામાં આવી હતી. આ કોર્ટે અપીલમાં એવો નિષ્કર્ષ કાઢ્યો કે આઈપીસી ની કલમ ૩૦૨ હેઠળનો આરોપ સાબિત થયો નથી. ત્યારબાદ કોર્ટે એ પ્રશ્નની તપાસ કરી કે શું આરોપીને આઈપીસી ની કલમ ૩૦૬ હેઠળ દોષિત ઠેરવી શકાય કે કેમ અને તે સંબંધમાં સદર ગુના માટે આરોપ ન ઘડવાની અસરની વિચારણા કરી. એવું ઠેરવવામાં આવ્યું હતું કે ફરિયાદપક્ષ દ્વારા રજૂ કરાયેલા પુરાવા, સાક્ષીઓની ઉલટતપાસ તેમજ સીઆર.પી.સી. ની કલમ ૩૧૩ હેઠળ આપવામાં આવેલા જવાબોને ધ્યાનમાં લેતાં એ સાબિત થયું હતું કે આરોપીને તેવા આક્ષેપોની પૂરતી નોટિસ હતી જે આઈપીસી ની કલમ ૩૦૬ હેઠળ દોષસિદ્ધિનો આધાર બની શકે તેમ હતા."

કમલાનંથા અને અન્ય વિ. સ્ટેટ ઓફ ટી.એન. [૨૦૦૫] ૫ એસ.સી.સી. ૧૯૪ માં, આ કોર્ટે ઠેરવ્યું:

"ઉપરોક્ત ચુકાદાઓ પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે આરોપોનું ખોટું જોડાણ એ ગેરકાયદેસરતા નથી પરંતુ સીઆર.પી.સી. ની કલમ ૪૬૪ અથવા કલમ ૪૬૫ હેઠળ સુધારી શકાય તેવી અનિયમિતતા છે, શરત એ છે કે તેના કારણે ન્યાયની કોઈ નિષ્ફળતા થઈ ન હોવી જોઈએ. તેના કારણે ન્યાયની નિષ્ફળતા થઈ છે કે નહીં, તે જોવાની કોર્ટની ફરજ છે, કે શું આરોપીની નિષ્પક્ષ ટ્રાયલ થઈ હતી, શું તે જાણતો હતો કે તેની સામે શા માટે ટ્રાયલ ચલાવવામાં આવી રહી છે, શું તેની સામે સાબિત કરવા

માંગતા મુખ્ય તથ્યો તેને નિષ્પક્ષપણે અને સ્પષ્ટપણે સમજાવવામાં આવ્યા હતા અને શું તેને પોતાનો બચાવ કરવાની સંપૂર્ણ અને નિષ્પક્ષ તક આપવામાં આવી હતી કે કેમ."

આ પ્રશ્ન હરજીત સિંહ વિ. સ્ટેટ ઓફ પંજાબ [૨૦૦૬] ૧ એસ.સી.સી. ૪૬૩ માં વિચારણા માટે આવ્યો હતો, જેમાં, જો કે, એવું ઠેરવવામાં આવ્યું હતું કે:

"૨૩. આ પરિસ્થિતિનો સામનો કરતાં, રાજ્ય વતી ઉપસ્થિત રહેલા વિદ્વાન વકીલ આ કોર્ટના કે. પ્રેમા એસ. રાવ વિ. યાદલા શ્રીનિવાસ રાવ ના ચુકાદા પર આધાર રાખે છે જેમાં તે કેસના વિશિષ્ટ તથ્યો અને સંજોગોમાં એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે જો આરોપી પીનલ કોડની કલમ ૩૦૪ અને ૩૦૪–બી હેઠળના ગુના માટે દોષિત ન જણાય તો પણ, તેને તેની કલમ ૩૦૬ હેઠળ દોષિત ઠેરવી શકાય છે.

૨૪. ધ કોડ ઓફ ક્રિમિનલ પ્રોસિજરની કલમ ૨૧૫ ની શરતો અનુસાર કલમ ૩૦૬ હેઠળ આરોપ ઘડવામાં થયેલી ચૂક ન્યાયની નિષ્ફળતામાં પરિણમી શકે છે અથવા ન પણ પરિણમે, અથવા આરોપીને પૂર્વગ્રહ કરી શકે છે કે ન પણ કરે.

૨૫. તેથી, એમ કહી શકાય નહીં કે તમામ કેસોમાં, જ્યારે પણ ફરિયાદપક્ષ પીનલ કોડની કલમ ૩૦૪–બી હેઠળ આરોપી સામેનો આરોપ સાબિત કરવામાં નિષ્ફળ જાય ત્યારે તેને તેની કલમ ૩૦૬

હેઠળના ગુના માટે દોષિત ઠેરવી શકાય છે. વળી, સામાન્ય રીતે આવી દલીલ કોર્ટ સમક્ષ પ્રથમ વખત ઉઠાવવાની મંજૂરી આપવી જોઈએ નહીં સિવાય કે રેકોર્ડ પરની સામગ્રી એવી હોય કે જે આરોપી સામે સદર આરોપ સ્થાપિત કરે."

ઉપરોક્ત ચુકાદાઓ પરથી જે કાયદાકીય સિદ્ધાંતો તારવી શકાય છે તે નીચે મુજબ છે:

(૧) આરોપીઓને આરોપોના ખોટા જોડાણના કારણે કોઈ પૂર્વગ્રહ થવો જોઈએ નહીં.

(૨) ઓછા ગંભીર ગુના માટે દોષસિદ્ધિ પરવાનગીપાત્ર છે.

(૩) તેના પરિણામે ન્યાયની નિષ્ફળતા થવી જોઈએ નહીં.

(૪) જો સારભૂત પાલન થયું હોય, તો આરોપોનું ખોટું જોડાણ ઘાતક ન હોઈ શકે અને આવું જોડાણ માત્ર આરોપ ઘડવાની સામાન્ય ખામીમાંથી ઉદ્ભવતું હોવું જોઈએ.

ધ ઇન્ડિયન પીનલ કોડની કલમ ૩૬૪ અને કલમ ૩૬૪–એ હેઠળ ગુનો આચરવાના ઘટક તત્વો ભિન્ન છે. જ્યારે હત્યા કરવાના હેતુથી અથવા એવી રીતે નિકાલ કરવાના હેતુથી અપહરણ કરવાનો ઈરાદો હોય કે જેથી તેને હત્યા થવાના જોખમમાં મૂકી શકાય, તે ધ ઇન્ડિયન પીનલ કોડની કલમ ૩૬૪ ની આવશ્યકતાઓને સંતોષે છે, જ્યારે તેની કલમ ૩૬૪–એ હેઠળના ગુના માટે

દોષસિદ્ધિ મેળવવા માટે એ સાબિત કરવું જરૂરી છે કે માત્ર આવું અપહરણ કે દુષ્પ્રેરણ થયું નથી પરંતુ તે પછી આરોપીએ આવી વ્યક્તિને મોત નીપજાવવાની કે ઈજા પહોંચાડવાની ધમકી આપી હતી અથવા પોતાના વર્તનથી એવી વ્યાજબી દહેશત ઊભી કરી હતી કે આવી વ્યક્તિને સરકાર અથવા કોઈપણ વિદેશી રાજ્ય અથવા આંતરરાષ્ટ્રીય આંતર–સરકારી સંગઠન અથવા અન્ય કોઈ વ્યક્તિને કોઈ કૃત્ય કરવા કે ન કરવા માટે અથવા ખંડણી ચૂકવવા માટે દબાણ કરવાના હેતુથી મોત નીપજાવવામાં આવી શકે છે અથવા ઈજા પહોંચાડવામાં આવી શકે છે અથવા ઈજા કે મોત નીપજાવવામાં આવે છે.

આથી, વિદ્વાન સેશન્સ જજ, દમણ માટે ધ ઈન્ડિયન પીનલ કોડની કલમ ૩૬૪–એ હેઠળ કલ્પના કરાયેલ ગુનાના વર્ણનને અનુરૂપ આરોપ ઘડવો ફરજિયાત હતો. એ સાચું હોઈ શકે છે કે અપહરણ ખંડણી મેળવવાના હેતુથી કરવામાં આવ્યું હતું પરંતુ આરોપ ઘડતી વખતે તે બાબત અપીલકર્તા સમક્ષ મૂકવી જોઈતી હતી. અપીલકર્તાને પૂર્વગ્રહ થયો હોવાનું સ્પષ્ટ છે કારણ કે કોઈપણ આરોપ ઘડતી વખતે ઉચ્ચ ગુનાના ઘટક તત્વો તેની સમક્ષ મૂકવામાં આવ્યા ન હતા.

આ કેસ કમ્મારી બ્રહ્મૈયા (ઉપરોક્ત) જેવો નથી કે જ્યાં ગુનો ઓછી ગંભીરતાનો હતો, જેમ કે ન્યાયમૂર્તિ શાહ દ્વારા અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું.

અમે, તેથી, એવા અભિપ્રાયના છીએ કે અપીલકર્તાને સદર અધિનિયમની કલમ ૩૬૪–એ હેઠળ દોષિત ઠેરવી શકાય નહીં. જો કે, અમે તેને

ધ ઇન્ડિયન પીનલ કોડની કલમ ૩૬૪ હેઠળના ગુના માટે દોષિત ગણીએ છીએ. અમારા મતે તે તેમાં નિર્ધારિત મહત્તમ સજા, એટલે કે આજીવન સખત કેદને પાત્ર છે અને અમે તે મુજબ નિર્દેશ આપીએ છીએ. સજામાં અને તેના પ્રમાણમાં સુધારા સાથે અપીલ ફગાવવામાં આવે છે.

અપીલ ફગાવવામાં આવેલ.

This judgment has been translated using an AI-assisted translation tool.

==========

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.
DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

==========